

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Психологія
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра

Горобчук Марії Сергіївни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Любчак Людмила Володимирівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
1.1 Мислення як пізнавальний процес: психолого-педагогічний ракурс	9
1.2 Розвиток творчого мислення молодших школярів у контексті ідей видатних педагогів	16
1.3 Роль творчих можливостей педагога у розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку	23
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	33
2.1 Аналіз результатів експериментальної перевірки стану сформованості творчого мислення молодших школярів	33
2.2 Використання сучасних методів і прийомів розвитку творчого мислення молодших школярів у процесі навчання	39
2.3 Вивчення досвіду вчителів школи I ступеня з розвитку творчого мислення учнів	58
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	76
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

У ХХІ столітті достатньо актуальною є проблема творчого розвитку сучасних дітей. Адже для того, щоб реалізувати свої можливості в період бурхливого розвитку техніки і впровадження різних технологій, потрібно бути особливим, щоб досягти успіху в справі, яка тебе цікавить. Для того щоб бути успішним у дорослому житті, потрібно виділятися серед інших, бути не таким як усі, продукувати нові цікаві ідеї, втілювати їх в життя, легко і невимушено виходити зі складних ситуацій. Всіх цих умінь і навичок можна досягти, якщо розвивати творче мислення дитини ще з молодшого шкільного віку, адже саме тоді для маленьких дослідників відкритий весь світ, і головне, у них є бажання бути кращими, ніж вони є зараз.

З початком навчання мислення стає визначальним у системі інших психічних функцій, що розвиваються у молодших школярів. Під час навчання у початковій школі дітей захоплюють зовнішні ознаки явищ та предметів, їм важко встановлювати зв'язки і взаємовідношення між ними. Вони можуть розв'язувати задачі лише тоді, коли наочно уявляють об'єкти, якими повинна оперувати їхня думка. Не зважаючи на суспільні зміни, пересічний український школяр часто здобуває в школі застарілі знання. Педагоги використовують переважно традиційні дидактичні засоби. Ця проблема стосується і вчителів початкової школи, які у силу власної некомпетентності, часто не спроможні розвинути всі складові творчого мислення дітей.

Основна мета сучасної освіти полягає, в першу чергу в тому, щоб готувати підростаюче покоління до творчої реалізації своїх здібностей у майбутньому житті. Сучасні школярі для розвитку своїх здібностей і талантів мають змогу використовувати новітні технології, адже сучасний світ характеризується як час бурхливих, інноваційних змін, і суспільству потрібні не відмінні виконавці, а інтелектуально розвинені, творчо обдаровані особистості. Від цього залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та творчого мислення учнів.

У Державному стандарті початкової освіти 2018 року визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Також сказано, що однією із ключових компетентностей, які мають розвиватися впродовж навчання є культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості. Ще одна компетентність яка передбачає наявність у дітей сформованого творчого мислення молодших школярів – це інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади [14].

Проблема розвитку творчої особистості була і залишається актуальною. Їй були присвячені дослідження видатних вітчизняних психологів, зокрема, П. Блонського, Л. Виготського, В. Давидова, Л. Занкова, Г. Костюка, Г. Люблінської, Н. Менчинської, М. Шардакова та зарубіжних психологів і педагогів, таких як М. Вертгеймер, Д. Гілфорд, К. Дункер та ін.

О.Я. Савченко впевнена, що для розвитку творчого мислення молодших школярів необхідно користуватися різноманітними методами, педагогічними прийомами, котрі сприяють пробудженню бажання до творчої активності, та полегшують здобуття необхідних знань. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, висловлювати власну думку та слухати інших, спілкуватися між собою, чути, а не просто слухати. Такі методики мають на меті не догматичне засвоєння знань, а реальне розуміння матеріалу, бажання та мотивацію вирішувати проблеми, які стають на шляху до розвитку [53, с. 25].

Педагогічна наука має багато ідей, напрацювань з проблеми розвитку творчого мислення молодших школярів (А. Алексюк, В. Загвязинський, І. Лернер та ін.). Переважна більшість науковців приділяють увагу структурі об'єкта дослідження, формуванню гіпотези щодо розв'язання проблемного запитання.

На сучасному етапі, коли вчителю необхідно працювати над втіленням ідей концепції «Нової української школи», сприяти реформуванню початкової освіти, особливо важливо знати, який рівень мислення мають сучасні молодші школярі та як його розвивати і вдосконалювати, застосовуючи інноваційні технології, цікаві методи та прийоми розвитку творчого мислення. Більшість педагогів знають, що розвиток творчого потенціалу учнів є досить важливим на сучасному етапі розвитку освіти і науки, але не усі вчителі знають, як навчити дітей мислити творчо, нестандартно, яких умов потрібно дотримуватись. Тому темою нашої дипломної роботи було обрано: «Педагогічні умови розвитку творчого мислення молодших школярів у процесі навчання».

Об'єкт дослідження: процес розвитку творчого мислення учнів.

Предмет дослідження: педагогічні умови розвитку творчого мислення учнів школи I ступеня у процесі навчання.

Мета дослідження полягає в експериментальній перевірці стану сформованості творчого мислення учнів та обґрунтуванні педагогічних умов розвитку творчого мислення молодших школярів.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та розкрити зміст понять «мислення», «творче мислення»;
- визначити критерії, показники та діагностувати рівень розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку;
- обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчого мислення учнів початкової школи у процесі навчання;
- узагальнити досвід учителів з використання методів та прийомів розвитку творчого мислення молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, порівняння, синтез, класифікація та узагальнення наукових джерел із проблеми дослідження; вивчення педагогічного досвіду) були використані з метою з'ясування теоретичних засад розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку; емпіричні (спостереження, опитування, аналіз продуктів творчої діяльності дітей) – для виявлення та перевірки стану сформованості рівня творчого мислення молодших школярів.

База дослідження: комунальний заклад: «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №22 Вінницької міської ради».

Апробація результатів дослідження здійснювалась на щорічних регіональних педагогічних читаннях «Реалізація ідей В. Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів» – м. Вінниця, 2018 р., Студентській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи», Івано-Франківськ, 2018 р., ІІ-ІІІ Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» – м. Вінниця, 2018-2020 р., Білорусь 2020р., Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Гармонізація психофізичного і соціального розвитку дітей дошкільного віку» – м. Мінськ, 23 квітня 2020 р., Кам'янець-Подільський, 2020 р., Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії перспективи» – Кам'янець-Подільський 15-16 жовтня 2020 р.

Основні результати дослідження висвітлено в шістьох одноосібних публікаціях автора, а саме:

1. Педченко М. Розвиток творчих здібностей та обдарованості дітей у контексті ідей В. О. Сухомлинського / М. Педченко // Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів: збірник матеріалів регіональних педагогічних читань / Відп. За випуск: І. М. Лапшина, Л. В. Любчак, Н. Ю. Родюк. – Вип. 14. – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2018. – С. 156-159.

2. Педченко М. Вимоги до творчої діяльності вчителя у рамках концепції «Нова українська школа» / М. Педченко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.) / за ред. О. А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. – Вип. 7. – С. 43-47

3. Педченко М. Проблема використання теорії розв'язання винахідницьких завдань у розвитку творчого мислення молодших школярів / М. Педченко // Студентська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – 2018 р. – С. 34-36

4. Педченко М. Використання методик розвитку творчого мислення учнів у навчальному процесі школи I ступеня / М. Педченко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.) / за ред. О. А. Голюк : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2019. – Вип. 8. – С. 21-24

5. Педченко М.С. Психолого-педагогические условия развития творческого мышления ребенка дошкольного возраста / М. Педченко // Гармонизация психофизического и социального развития детей дошкольного возраста : материалы Междунар. науч.-практ. конф. студ.

и молодых ученых, г. Минск, 23 апреля 2020 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; редкол. О.В. Леганькова (отв. ред.), Л.В. Финькевич, М.С. Мельникова; Т.В. Поздеева. – Минск: БГПУ, 2020. – С. 206-208.

Структура роботи. Логіка дослідження зумовила структуру дипломної роботи: вступ, два розділи, загальні висновки, список використаної літератури із 65 найменувань, 9 додатків. Загальний обсяг сторінок 113.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

1.1 Розвиток творчого мислення молодших школярів: психолого-педагогічний ракурс

У наукових дослідженнях педагогіки та психології значна увага приділяється розвитку творчого мислення молодших школярів. Адже від цієї складової залежить успішність дитини в майбутньому, її гармонійне світобачення та можливість проявити себе як особистість. Нижче ми розкриємо психолого-педагогічний ракурс розвитку творчого мислення молодших школярів та роль креативного мислення вчителя у процесі становлення творчої особистості учня.

Людина пізнає навколишній світ у процесі відчуття та сприймання предметів та явищ, які її оточують. Пізнаючи дійсність, людина отримує багато різноманітної інформації, яка стосується властивостей та ознак певних предметів, які відображаються та фіксуються в її свідомості. Але щоб задовольнити власні потреби практичної діяльності цієї інформації недостатньо. Знання та інформація про об'єкт повинні бути вичерпні та стосуватися внутрішніх, невідчутних органам чуття властивостей та ознак предметів дійсності. Такі знання людина одержує за допомогою мислення. Мислення розглядається науковцями як узагальнене та опосередковане пізнання світу в процесі практичної і теоретичної діяльності індивіда, засіб творчості особистості.

Узагальненість – це на відміну від сприймання та відчуття, не конкретні відомості про об'єкт та його властивості, а відображення одиничного випадку як особливого вияву загального. Опосередкованість означає, що мислення допомагає побачити та зрозуміти те, що безпосередньо не сприймається, тобто мислення є процесом позачуттєвого пізнання дійсності [56].

Порівняно з відчуттям і сприйманням мислення – це більш повний образ світу, який несе в собі ступінь проникнення індивіда в сутність уяви, дійсності, з'ясування їх неявних властивостей. У своїх розвинених формах це раціональна

пізнавальна діяльність, шляхом якої людина здобуває нові, абстраговані від чуттєвих даних, знання, будує узагальнений образ світу, створює власну філософію, зрештою, здійснює акти творчості [33, с. 299]. Один із видатних філософів Р. Декарт висунув формулу: «Я мислю, отже, я існую» [4, с. 352]. Цей вислів дає нам зрозуміти, що мислення займає основну позицію у психічному житті людини, мислення є ознакою існування особистості. Мислення, будучи ознакою існування людини, соціально обумовлене, воно виникає лише в суспільних умовах життя, засноване на знаннях, тобто на суспільно-історичному досвіді людства.

Саме завдяки мисленню людина правильно орієнтується в навколишньому світі, вирішує життєві ситуації, адже жодна закономірність не може бути сприйнята безпосередньо органами чуття. Міркуючи над певною думкою, ми включаємось у розумовий процес, який є ознакою мислення, тобто відображаємо істотні зв'язки між явищами та предметами. Необхідно не лише помітити цей зв'язок, але й встановити та зрозуміти, що він є загальною властивістю досліджуваних явищ чи об'єктів. Мислення дає відповідь на питання, які неможливо одержати шляхом простого відчуття та сприймання зовнішніх ознак. Діяльність людини можна назвати розумною тоді, коли вона у пізнання навколишнього світу включає мислительні операції, що також визначають шляхи вирішення життєвих ситуацій та задач.

Мислення людини нерозривно пов'язано з мовою, яка є засобом формування і способом існування думки, адже у слові закріплюється нагромаджений пізнавальний досвід, який людина при потребі використовує [4, с. 354]. Мова й мовлення є одним із засобів мислення, розуміння. Коли людина осмислює та інтерпретує побачені об'єкти, результати роботи відчуттів та сприймання перекодовуються в мовні знаки. Під час розуміння об'єктів, абстрактного матеріалу, вони постають перед нашою свідомістю у мовній формі.

Якщо розглядати мислення як предмет психологічного дослідження, потрібно зупинитися на таких моментах:

- Психологія досліджує не мислення взагалі, а мислення конкретних людей у його зумовленості історичним розвитком та суспільством.
- Психологію цікавлять більше не загальні, кінцеві результати мисленнєвої діяльності (або її продукти), а той процес, який їх породжує.
- Психологія досліджує, вивчає не тільки наукове (понятійне) мислення, а й більш прості форми (наочно-дійове, наочно-образне) [39, с. 57].

Найпоширенішою класифікацією видів мислення у психології прийнято вважати класифікацію за формою мислення. За даною підставою мислення поділяють на: *наочно-дійове, наочно-образне та словесно-логічне*.

Наочно-дійове мислення – полягає в розв’язуванні задач, які представлені у наочній, демонстраційній формі шляхом певних практичних дій. У дитини наочно-дійове мислення є першим кроком до опосередкованого пізнання свого оточення [15, с. 307]. Діти мислять діями, в них ще повністю не склалася цілісна картина світу, тому їм важко зрозуміти як вирішити певне завдання не побачивши його практичної моделі.

Наочно-образне мислення – це вид мислення, який відбувається на основі образів, уявлень, перетворення ситуації в план образів [48]. Цей вид мислення добре розвинутий у молодших школярів. Дитина оперує образами предметів та явищ, аналізуючи, порівнюючи чи узагальнюючи у них істотні ознаки. Форою наочно-образного мислення є також візуальне мислення – розв’язання задач шляхом активного оперування зоровими образами об’єктів [17, с. 308].

Словесно-логічне мислення – провідний засіб теоретичного освоєння дійсності, що інтенсивно формується коли діти оволодівають науковими поняттями, твердженнями у процесі навчання [17, с. 308]. Хоча чуттєвий образ вже є не головним предметом навчання, проте за його допомогою словесно-логічне мислення є істинним.

За характером вирішуваних завдань мислення поділяють на *теоретичне та практичне*.

Теоретичне мислення – це вид мислення, який представляє собою пізнання законів, правил, істин [48]. Цей вид мислення можна вважати

різновидом словесно-логічного, адже також передбачає засвоєння навколишньої дійсності, відтворення її у поняттях та фактах. Розвитку теоретичного мислення у молодших школярів сприяє узагальнення та усвідомлення явищ навколишньої дійсності. Існує думка, що понятійне (теоретичне) мислення висвітлює найбільш точне відображення світу, яке постає перед дітьми у вигляді понять, правил, фактів.

Практичне мислення – є засобом розв'язання конкретних задач і передбачає внесення якихось змін у дійсність, базується на чуттєвих даних [17, с. 310]. На нашу думку, вчителям необхідно розвивати цей вид мислення, адже він дає змогу доступно пояснити молодшим школярам явища навколишньої дійсності та сприяє кращому засвоєнню цього матеріалу, адже діти на власному досвіді знайомляться з ними, мають можливість відчутти, побачити, доторкнутися до них. Практичне мислення передбачає великий запас знань, тому в учнів молодшого шкільного віку розвинений недостатньо.

За ступенем новизни і оригінальності виділяють *репродуктивне* та *творче* мислення.

Репродуктивне мислення – це вид мислення, за якого передбачається розв'язання певної задачі, опираючись на вже відомі способи дій. Нове завдання співвідноситься з уже відомою схемою розв'язання [48]. Цей вид мислення передбачає заучування різних форм вирішення завдання, діяльності, що в подальшому пригнічує бажання у дітей вивчати щось нове, пізнавати світ. Хоча й дітям не потрібно шукати нові способи розв'язання завдань, цей вид мислення вимагає наявності достатнього рівня знань та самостійності учнів, адже завдання хоч і вирішується на основі наявних схем та дітям необхідно засвоїти певні знання з даної теми, щоб правильно без помилок знайти розв'язок задачі.

Творче мислення є сукупністю тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення у діяльності особистості. У творчому мисленні переважають чотири якості, оригінальність підходу до розв'язку задачі, гнучкість, що дає можливість дитині бачити предмет чи об'єкт під

новим кутом зору, образна адаптивна гнучкість, яка уможлиблює зміну об'єкта з розвитком потреби у його пізнанні, семантична спонтанна гнучкість як продукування різних ідей щодо невизначених ситуацій [48]. За допомогою творчого мислення дитина здатна: розв'язувати поставлені перед нею проблемні завдання, шукати нові ідеї, які висвітлюватимуть дитячі думки, представити іншим нестандартні рішення банального запитання. Нажаль, не всі діти здатні на це, вчителям варто звертати увагу на розвиток саме цього виду мислення, адже креативне покоління цінується сучасним суспільством. Це головне знаряддя творчості, знаходження оригінального та нового способу вирішення певних завдань.

Дж. Гілфорд виділяє наступні види мислення: *дивергентне* та *конвергентне* [1, с. 448].

Конвергентне мислення допомагає учням за необхідності знайти одне, найточніше вирішення проблеми. За основу беруть наукові факти, відомі поняття, які допомагають стандартно розв'язати завдання.

Дивергентне – це здатність особистості знаходити безліч оригінальних ідей в умовах постійної діяльності. Дивергентне мислення найбільше співвідноситься із творчістю, саме завдяки йому визрівають геніальні, оригінальні ідеї. Творчість, включаючись у працю, відкриває новий аспект у проблемі діяльності загалом. В творчій праці, яка створює дещо об'єктивно значуще і разом з тим нове, внесене особистістю, оригінальне, об'єктивна й особистісна значущість діяльності можуть максимально збігатися. У творчій праці знаходять відтворення творчі сили особистості. Молодші школярі, які мають творчий потенціал, здатні самостійно розв'язувати нові завдання у сфері учнівської діяльності, яка є провідною у даному віці, демонструють здатність до нестандартних рішень складних завдань, що в цілому демонструє підвищення успішності навчальної діяльності.

У контексті нашого дослідження доречно розглянути *критичне* мислення. Проблема розвитку критичного мислення зародилася ще в США, зокрема у працях таких науковців як У. Джемс та Дж. Дьюї, а вперше дав визначення

поняття критичного мислення М. Ліпман. У нашій роботі ми будемо опиратися на визначення даної категорії українським дослідником та ученим С. Терно. Він розглядає критичне мислення як наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо [64, с. 17]. Критичне мислення потрібне для вирішення проблемних завдань та ситуацій, коли їх не можливо розв'язати за допомогою наявних знань, умінь та навичок. На нашу думку, критичне мислення не варто відокремлювати від творчого, адже коли перед нами постає певна проблемна ситуація, ми одразу шукаємо рішення, розглядаємо її з різних ракурсів та продукуємо нові ідеї, шляхи та методи її розв'язку, висуваємо нові гіпотези, що і є елементами творчого мислення.

За твердженнями П. Горностая, творча особистість характеризується високим рівнем розвитку творчих здібностей, значним творчим потенціалом і схильністю до творчої діяльності [49, с. 206]. Найбільш суттєва ознака та характеристика творчої особистості – творча обдарованість, що включає у себе високий рівень креативності, багату уяву, інтелект, розвинуте дивергентне мислення (оригінальність, гнучкість, продуктивність), творчі здібності до різних видів життєдіяльності та ін. Творча людина спрямована на творчу діяльність, її творча мотивація, бажання отримувати задоволення від самого процесу творення, переважає над іншими інтересами та мотивами. Творча особистість не зупиняється після вирішення сформульованого завдання, а формує нові цілі, висуває власні гіпотези та доводить або спростовує їх, використовує високу активність, володіє високим рівнем інтелекту, ініціативою, значною життєвою енергією, працездатністю, критичністю мислення, незалежністю суджень, впевненістю в собі, почуттям власної гідності, високою самооцінкою, сміливістю, готовністю до ризику, почуттям гумору [22, с. 132].

Ми дійшли висновку, що творче, дивергентне та критичне мислення пов'язані між собою, вони становлять єдину цілісну систему, яка є підґрунтям для творчого розвитку особистості.

Психологія вивчає, як реально здійснюється процес мислення, навіть якщо воно не зовсім правильне та навіть викривлене, порушене, яке виникає при певних психологічних захворюваннях. За допомогою дослідження мислення конкретної людини ми можемо вивчити її як особистість, тому що воно є відображенням активності суб'єкта, тобто встановлює взаємозв'язки між вчинками та мотивами і цілями індивіда.

Мислення, також, є творчою формою віддзеркалення людиною дійсності, адже кожна особистість міркує по-різному, відображає своє перетворення наявних уявлень і образів. Аналізуючи дане твердження можна вважати, що мислення є одним із критеріїв, що відрізняє одного індивіда від іншого, тим самим створюючи різносторонні погляди на світ. Дослідженням саме творчого мислення займався у своїх працях психолог Дж. Гілфорд.

Ми розглянули різні види мислення, які можуть бути притаманні молодшим школярам, але в нашому дослідженні ми будемо опиратися на визначення поняття творчого мислення за Дж. Гілфордом – це оригінальність і незвичність висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у вирішенні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати нові та цікаві ідеї у невизначеній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей) [62].

Він виділив основні компоненти, які притаманні творчому мисленню це: оригінальність (незвичність, неординарність висловлюваних ідей), швидкість (можливість продукувати багато ідей за як найкоротший термін), гнучкість (можливість перебудувати застарілі методи вирішення проблеми на нові, які приносять користь). У нашому дослідженні саме наявність цих компонентів ми перевірятимемо в учнів початкової школи.

Отже, мислення – це узагальнене та опосередковане пізнання світу в процесі практичної і теоретичної діяльності індивіда, засіб творчості особистості. Коли людина мислить, вона пізнає об'єкти і явища навколишньої дійсності повноцінно, з різних сторін, виокремлює його головні та другорядні особливості. Саме за тим, як людина мислить ми можемо зрозуміти її як особистість, адже кожен з нас мислить по-різному, відображає своє сприймання зовнішнього середовища.

1.2. Розвиток творчого мислення молодших школярів у контексті ідей видатних педагогів

Проблемі становлення творчої особистості та розвитку обдарованості, творчого мислення у дітей присвячено ряд психолого-педагогічних досліджень минулого та сучасності. Зокрема, знаходимо цікаві ідеї у творах класиків педагогіки. Великий педагог Г. Ващенко розглядав розвиток творчих здібностей дітей в аспекті естетичного виховання. Він відводив важливе значення педагогу у розвитку обдарованості дитини, зокрема казав, що розвиток творчості не має обмежуватися лише тим, що дитині дають завдання, яке вона має виконати без керівництва учителя, педагог, спираючись на передовий педагогічний досвід, має вводити учня у всі моменти творчості, а саме, вибір та осмислення теми, збирання матеріалу, його фіксування, мистецьке експериментування та ін. [5, с. 168].

Розвиток здібностей, творчого мислення для А. Макаренка – це не самостійне завдання, а одне з багатьох, які вирішуються шляхом створення специфічної педагогічної ситуації. Він був переконаний, що великий внесок у розвиток здібностей приносять заняття.

Видатний педагог В. Сухомлинський неодноразово звертався до проблеми виховання творчо обдарованих дітей. У свої працях він писав, що кожна дитина – особистість, у всіх різні думки, які розвиваються своєрідними шляхами, немає дітей з точністю схожих один на одного, усі різні, кожен талановитий та розумний по-своєму. На думку педагога немає нездібних чи

бездарних дітей, головне, щоб учні вчилися не нижче своїх власних можливостей. Кожне покоління дітей неповторне, в один рік прийдуть талановиті математики, в інший – художники, музиканти, мовознавці, біологи, тому головним завданням учителя є запалити вогник до знань, до розвитку та самовдосконалення [58, с. 159].

Видатний педагог говорив про те, що розвиваючи творче мислення у дітей, слід виходити за межі навчальних програм, підручників, давати дітям такі завдання які б максимально розвивали усі компоненти дитячої творчості [45, с. 158].

В. Сухомлинський вважав, що дотримання принципу, коли всі учні демонструють у процесі навчання все, на що вони здатні, є головною умовою всебічного розвитку дітей: «Ми не допускаємо, щоб талановиті, обдаровані діти працювали нижче від своїх можливостей. Якщо учень, який повинен бути дослідником природи, юним натуралістом, майбутнім ученим, скочується до рівня посереднього зубрили, то не повною мірою розкриваються здібності й тих, у кого немає яскраво виявлених задатків талановитості, обдарованості. Запобігання неуспішності слабких учнів ми вбачаємо в тому, щоб талановиті, обдаровані виходили за межі програми з тих предметів, тих сфер творчої діяльності, до яких у них є великі здібності, задатки» [60, с. 241].

Видатний педагог для розвитку творчих здібностей учнів радить використовувати досить цікавий метод – стимулювання до нового успіху. Це метод розкриття задатків і виховання здібностей учнів. Починати треба з досягнення успіху – на перших порах маленького, а потім добиватися значнішого [59, с. 122].

Творчість є шаблінкою самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця, саме тому В. Сухомлинський впроваджував у педагогічний процес уроки мислення, казав, що система уроків мислення – це школа думки. Вона є фундаментом творчих розумових сил, необхідних для опанування нових і нових знань [59, с. 129]. На уроках мислення відбувається складний процес самовираження особистості в

творчій думці, в підході до явищ навколишнього світу, в їх пояснюванні, в глибокому розумінні. Ми вважаємо, що без самовираження себе як особистості, дитина не зможе реалізуватись у житті, використовувати в подальшому свої творчі здібності, адже вона не усвідомлюватиме свої життєві цілі, завдання, без чого неможливий розвиток людини як неповторного організму.

Теоретичний аналіз спадщини В. Сухомлинського дає змогу побудувати модель структурних компонентів творчого мислення молодших школярів, на які педагог орієнтувався і формував у контексті цілісного неперервного освітнього процесу, мета якого – всебічний і гармонійний розвиток особистості.

- пізнавальний компонент полягав у діагностиці й розвитку інтелектуальної сфери молодших школярів – розумових операцій як основних механізмів творчого мислення;
- мотиваційний компонент передбачав розвиток в учнів молодшого шкільного віку пізнавального інтересу до певного виду творчості, інтелектуальних потреб, джерелом який був значний успіх учня; ціннісних орієнтацій (родина, друзі, вчителі, Батьківщина тощо);
- емоційно-вольовий компонент проявляється у ставленні особистості до природи, до людей, до творчої праці, до себе;
- конституційний компонент передбачає врахування ролі властивостей нервової системи, темпераменту в системі творчої діяльності молодших школярів [3, с. 18].

Проаналізувавши думки В. Сухомлинського стосовно творчого мислення молодших школярів, ми дійшли висновку, що його ідеї стосовно розвитку креативності дітей досить актуальні, адже діти, зближуючись з природою, відкриватимуть свої задатки, творчі можливості. Педагог зауважив, що для розвитку творчості необхідно накопичувати знання про світ, розвивати пізнавальний інтерес до певного виду творчості, змінювати ставлення до творчості, як необхідного елемента розвитку особистості, та розуміти, як тип темпераменту чи характеру впливає на розвиток креативності дитини.

І. Лернер вважає, що фундаментом творчого мислення є наступні якості та риси особистості: самостійне перенесення знань й умінь у нову ситуацію; бачення, можливість віднайти та зрозуміти нові проблеми у знайомих, стандартних умовах; бачення нових функцій знайомих об'єктів; бачення структури об'єкта, що підлягає вивченню, тобто швидке, часом миттєве охоплення частин, елементів об'єкта в їхньому співвідношенні один з одним; уміння бачити альтернативне рішення та інший спосіб його пошуку; уміння комбінувати застарілі способи вирішення проблеми в новий спосіб й уміння створювати оригінальний спосіб вирішення при популярності інших [24, с. 29].

На думку, І. Лернера, якщо дитина опанує цими якостями, то їх можна розвинути до рівня природних задатків. Однак, ці задатки не можна розвинути, вивчаючи величезну кількість інформації, або при демонстрації дій, які їх виражають. Цього можна досягти лише включенням дітей у безпосередню діяльність, що й вимагає розвиток творчого мислення.

Здійснюючи аналіз наукової літератури з даної теми, ми знайшли досить цікаві ідеї розвитку творчого мислення в Ш. Амонашвілі. Педагог-новатор наголошував на тому, що кожна дитина – особистість, вона особлива у своїх емоціях, почуттях, думках, він казав своїм дітям: «Кожен із вас – промінчик сонця». Назви авторських уроків Ш. Амонашвілі говорять самі за себе: уроки любові, мудрості, терпіння, захоплення. Спираючись в основному на творчість, вони дають поштовх до розкриття особистості [9].

Ш. Амонашвілі був переконаним, що для того, щоб розвинути у дитини творче мислення, не слід примушувати її, а варто зацікавити, викликати бажання до співробітництва з педагогом, до пошуку нової, цікавої інформації, розвитку своєї уяви та фантазії. Також, педагог особливу увагу звертав на добір завдань для своїх учнів, підкреслював: «Пізнавальні сили, що розвиваються, потребують не таких задач, розв'язання яких не викликає жодних складнощів, а саме таких, які вимагатимуть від школяра думати і діяти на межі своїх можливостей. Саме в наявності труднощів у процесі навчання

грузинський педагог-новатор вбачає джерело мотивації учбово-пізнавальної діяльності учня» [9].

Ми погоджуємось із словами Ш. Амонашвілі, що кожна дитина особлива, у неї є свої емоції, почуття. Вони по різному реагують на ті чи інші подразники, у них різні характери, темпераменти. Ш. Амонашвілі дотримується правила, що ведучи дитину на шлях творчості, її не потрібно змушувати, чи залякувати поганими оцінками, а слід заохочувати, розвивати мотиваційну сферу.

Дослідженням і водночас розв'язання проблеми формування творчого мислення у молодших школярів ще з кінця 1960-х років активно, цілеспрямовано займається відомий український вчений, академік О. Савченко. На її думку творче мислення молодших школярів формується разом із виробленням вміння навчатися, розвитком пізнавальних здібностей та інтересів учнів. Вона стверджує, що між розвитком інтелектуальної сфери дитини та її творчими здобутками у будь-якій діяльності, пов'язаній з творчістю, існує тісний взаємозв'язок [54, с. 171-172]. О. Савченко розглядає творче мислення як важливий компонент у формуванні загально-навчальних умінь і доводить необхідність вироблення уміння порівнювати як важливої складової розвитку мислення взагалі.

Досліджуючи проблему формування творчого мислення в учнів початкової школи, О. Савченко розглядала пізнавальну активність та пізнавальну самостійність школярів як ефективний засіб розвитку їхнього творчого мислення. Науковець стверджувала, що творче мислення розвивається у пізнавальній діяльності дітей, а в структурі такої діяльності особливого значення вона надавала пізнавальній активності та пізнавальній самостійності молодших школярів. На думку автора ряду наукових праць з цієї проблеми «... пізнавальна активність та самостійність являють собою якісні характеристики навчальної діяльності, які сприяють формуванню в учнів прагнення до творчої активності в усіх видах розумової та фізичної діяльності» [55 с. 5-6].

О. Савченко впевнена, що для розвитку творчого мислення молодших школярів необхідно користуватися різноманітними методами, педагогічними

прийомами, котрі сприяють пробудженню бажання до творчої активності, та полегшують здобуття необхідних знань. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, висловлювати власну думку та слухати інших, спілкуватися між собою, чути, а не просто слухати. Такі методики мають на меті не догматичне засвоєння знань, а реальне розуміння матеріалу, бажання та мотивацію вирішувати проблеми, які стають на шляху до розвитку [53, с. 25].

Познайомившись з ідеями О. Савченко, ми зробили висновок, що розвиток творчого мислення залежить від пізнавальної активності дитини. Цей вид мислення безпосередньо включений в інтелектуальну сферу особистості, як невід'ємний її компонент. Саме пізнавальна активність та самостійність формують прагнення до творчої діяльності. О. Савченко відводила значну роль вчителю у розвитку творчого мислення молодших школярів.

Високий рівень розвитку творчого мислення свідчить про обдарованість дитини. На нашу думку, зв'язок творчості та обдарованості можна розглянути з двох ракурсів. Перший – творчість виділяють як один із структурних елементів обдарованості. У своїх дослідженнях О. Матюшкін запропонував структуру обдарованості, яка складається з наступних компонентів:

- домінуюча, переважаюча роль творчої та пізнавальної мотивації ще в ранньому дитинстві;
- дослідницька творча активність;
- наявна можливість та здатність до винесення оригінальних рішень;
- здатність прогнозувати та передбачати події або результати власної діяльності [28].

Другий підхід передбачає існування творчої обдарованості. Г. Тарасова виділяє наступні ознаки творчої обдарованості:

- проникнення в суть та глибину речей та явищ при ознайомленні з новою, ще невідомою інформацією;
- прагнення та велике бажання дослідити нове;

- прояв інтересу до загадок, ребусів, головоломок та інших цікавих завдань, які розвивають мислительні процеси;
- інтерес до розумової діяльності вищого порядку, ніж та, що пропонується навчальною програмою;
- тяжіння до винахідливості, імпровізації, внесення нового, роблячи помилки;
- демонстрація знань, умінь і навичок;
- інтенсивність розумової праці спрямована на інтерпретацію інформації, продукування нових ідей і варіантів, які будуть цікавими;
- дивергентність мислення, за якого продукують оригінальні ідеї [61, с. 55].

Сучасні науковці аналізують такі напрями проблеми розвитку творчого мислення молодших школярів:

- потреба у збільшенні творчих та креативних здібностей дитини в умовах швидкого розвитку суспільства;
- необхідність у пробудженні творчої активності в усіх сферах життєдіяльності дитини, у зв'язку з прискорення розвитку усіх елементів виробництва у суспільстві;
- провідна роль надається ролі та значенню творчості як фактору розвитку художньої культури особистості дитини [12, с. 3]

Розвиток індивідуальних здібностей – надзвичайно живий, рухливий процес. Задатки, як і здібності, багатогранні, й учень через деякий час може досягти більшого успіху в іншій справі. Досягнення такого успіху в праці вимагає від нього великих зусиль. Як зазначила А. Ніколайчук, вчитель вищої категорії Шепетівської ЗОШ І-ІІІ ст., учителі, керівники усіх закладів освіти на сучасному етапі розвитку освіти досліджують нові та більш ефективні форми та методи навчання та виховання, які дадуть змогу розвивати творче мислення учнів. Та розвиток творчого потенціалу молодших школярів можливий лише в конкретних видах діяльності на основі ефективної організації освітнього

процесу. Однак, успіху не досягають за один день, місяць чи рік, до нього потрібно йти все життя [37, с. 13].

Проаналізувавши думки різних видатних педагогів минулого та сучасності щодо розвитку творчого мислення молодших школярів, ми можемо зробити висновок, що кожна розглянута ідея може існувати та використовуватися вчителями початкових класів. Педагоги можуть використовувати різні засоби, методи та прийоми для розвитку здібностей дітей, мотивувати учнів до творчої діяльності, заохочувати їх. Але найголовніше, не забувати, що кожна дитина особистість, і не потрібно всіх учнів навчати за шаблонами, тому що це не дасть позитивних результатів.

Отже, як педагоги-класики, так і сучасні дослідники вказують на важливу роль творчого мислення учнів, особливо молодшого шкільного віку, у їх всебічному розвитку. Акцентують увагу на можливості розвитку творчого мислення в усіх без винятку учнів та вважають, що творчість є шаблінкою самостійного мислення.

1.3. Роль творчих можливостей педагога у розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку

Розвиток творчого мислення учнів та вчителів – надзвичайно важливий крок у розвитку педагогіки як науки. Не дивлячись на ті зміни, які відбулися у суспільстві, школярі все ж таки здобувають застарілі знання репродуктивними методами. На жаль, сучасні педагоги у своїй практиці часто використовують лише традиційні, застарілі догматичні засоби навчання. Враховуючи низький соціальний статус та рівень оплати праці, можемо дійти висновку, що у педагогів немає мотивації для подальшого професійного зростання. Багато вчителів ще не вміє досліджувати та розв'язувати проблеми за допомогою інноваційних засобів, працювати з масштабними даними, робити і презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо [22, с. 8]. Враховуючи це, учитель не може навчити дитину вільно почуватися в сучасному суспільстві, використовувати свої сили на

покращення власного життя у майбутньому, нестандартно та креативно мислити, вчасно мобілізувати свої здібності.

Суспільство вимагає докорінних змін, які мають починатися ще зі школи, саме там повинні працювати фахівці, які мають багаж творчих ідей, нестандартно мислять, які з легкістю відходять від уже усталених нормативів та шаблонів. Саме тому Міністерство освіти і науки України вирішило започаткувати грандіозний прорив у системі освіти держави, втіливши ці ідеї у проєкті під назвою: «Нова українська школа». Для педагогів створюються спеціальні тренінги, заняття, курси, щоб допомогти їм позбутися радянських методів навчання та виховання, самовдосконалюватися, направляти їхні можливості та здібності на ефективний розвиток сучасного освітнього процесу [42].

На даному етапі розвитку суспільства ми розуміємо, що зміст педагогічної освіти має включати наступні складові підготовки: технологічна (використання дієвих способів навчання та виховання), психологічна (здатність педагогів комунікативно взаємодіяти з іншими, розуміння ними особливості та неповторності кожної особистості), культурологічна (розуміння основних тенденцій розвитку освіти та людства загалом), предметна (звісно учитель має досконало володіти теоретичними та практичними знаннями, уміннями та навичками предмета, що викладає). Особливо досконало усіма вище переліченими компетентностями мають володіти учителі початкової ланки освіти, адже від них залежить подальший розвиток особистості, її прагнення, переконання, мотивація, творчість [34, с. 122].

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Педагогічна творчість – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання [8, с. 326].

Із початком нового освітнього проєкту «Нова українська школа», велика увага стала приділятися розвитку критичного (творчого) мислення молодших

школярів. Педагогам просто необхідно давати можливість учням проявляти свою творчість, адже це запорука розвитку сильної, самостійно мислячої особистості.

Програма НУШ відносить до структури творчого мислення наступні мислительні операції:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [47, с. 45].

На нашу думку, саме такі компоненти творчого мислення допомагають виховати у дітей ті якості, які від них вимагає сучасне суспільство: креативність, оригінальність, швидкість дій, вміння домовлятися, висловлювати власну думку.

Нова українська школа вимагає від вчителів використання таких методів та засобів навчання, які активізують розумову та творчу діяльність, розвивають самостійність, посилюють прагнення учнів осмислювати отриману інформацію, аналізувати її, висловлювати власні погляди; підвищують інтерес дітей до навчання, розвивають навички спілкування, співпраці, взаємодії в колективі [22, с. 15].

Адже дійсно, використання застарілих методів та засобів навчання не призведуть до формування дитини нового покоління, яка здатна вільно почувати себе у соціумі, самостійно виконувати завдання, приймати рішення, можливо деякий час під наглядом дорослого, але аж ніяк під його суворим контролем, дитина яка прагне не лише вивчити матеріал та отримати за нього гарну оцінку, а яка хоче осмислити його, зрозуміти, використати на практиці, та розвивати особистість, яка не боїться робити помилки, висловлювати власну думку, навіть якщо вона не співпадає із думкою оточуючих.

Велика кількість педагогів не завжди готова до повноцінної творчої діяльності, не здатна виходити за рамки та шаблони, що склалися упродовж багатьох років. На цій підставі виникло запитання: яким повинен бути творчий учитель? Розглянемо основні компоненти, що характеризують творчого педагога.

По-перше, готовність до впровадження новітніх методів та методик, сучасних технологій, проведення інтегрованих занять. Це створює невимушену атмосферу, а навчання та виховання творчим, цікавим, активним, ефективним і спрямованим на учнів. Сучасне суспільство вимагає активного використання інноваційних технологій, методик, які у свою чергу допомагають швидко знайти відповідь на поставлені запитання, якісно та систематично засвоювати знання та застосовувати їх на практиці, витратити менше часу на засвоєння та перевірку отриманих знань, урізноманітнити навчальний процес, який останнім часом зійшов до механічного завчання навчального матеріалу.

По-друге, творчий учитель має орієнтуватися на педагогіку партнерства – співпрацювати та взаємодіяти із учнями і батьками. Учитель має підтримувати дитину в усіх її починаннях, невдачах і залучати родину до створення ефективного освітнього середовища. Творчий процес неможливий без дружньої взаємодії його учасників, творчий педагог має налагодити взаємозв'язок з дітьми для того, щоб вони вільно почували себе, не боялись висловлювати свої думки. Адже якщо дитина налякана тим, що зробить помилку, то вона ніколи не стане на шлях творчості.

Нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства», основними принципами якого є:

- повага до людини як особистості;
- доброзичливість, щирість, відвертість і позитивне ставлення;
- довіра у взаємовідносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (право вибору та відповідальність за нього)

- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, виконання домовленостей) [22, с. 18].

По-третє, творчий педагог має орієнтуватися на учнів. Усі методики, технології, вправи щодо розвитку творчого потенціалу учнів мають відповідати їхнім віковим можливостям. Важливою умовою творчого розвитку учнів є їхня зацікавленість у навчальному процесі. Учитель має підбирати такі творчі завдання, що викликають інтерес в учнів, збуджують бажання вчитися та розвиватися.

Актуальними для нової української школи є такі ідеї дитиноцентризму:

- заперечування контролю, який обмежує свободу творчості педагога;
- активність учнів у навчальному процесі, орієнтація не тільки на навчальні програми та плани, а й на інтереси та досвід учнів, створення розвивального навчального середовища, що перетворить навчання на яскравий елемент життя дитини, а не на відсиджування уроків;
- практична спрямованість навчання, яке має спиратися на засвоєння учнями практичного, соціального досвіду;
- відмова від орієнтації навчально-виховного процесу на середнього школяра, а врахування рівня розвитку всіх учнів, обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання незалежної, сильної особистості, яка здатна відстояти власну думку та позицію;
- забезпечення дотримання права дитини на свободу в усіх проявах її діяльності, особливо творчої, врахування особливостей кожної дитини [37, с. 18].

Нова українська школа тримає орієнтир на особистісно-зорієнтовану модель освіти, звертаючи особливу увагу на потреби дитини, її мотиви та вподобання, враховуючи її потенційні можливості, втілюючи на практиці принцип дитиноцентризму. Це допоможе виховати кожного учня як індивідуальність, не схожу ні на кого іншого, із власними незалежними думками, що формують його характер.

По-четверте, прагнення вчителя до самореалізації, що виявляється у бажанні реалізувати свої можливості, здібності та задатки, постійне самовдосконалення, підвищена вимогливість до себе, постановка та досягнення все вищих і вищих цілей. Творчий педагог має постійно розвиватися, шукати нові форми роботи, методики, завдання. Такий учитель завжди цікавий дітям, і є хорошим прикладом для них.

По-п'яте, кожен творчий педагог має використовувати індивідуальні методи роботи із дітьми, розробляти власні завдання, ігри, методики, посібники, теорії. Оригінальний, не схожий на інших, здатний до висвітлення нових ідей учитель зацікавить дітей, розширить їхній кругозір, допоможе самореалізуватися.

О. Демченко виділяє певні напрями розвитку креативності майбутніх педагогів. Перший, пов'язаний із засвоєнням студентами системи знань з основ психології та педагогіки творчості, яка включає аксіологічний аспект і соціальні механізми творчості, основні психологічні теорії творчості, закономірності творчості на різних вікових етапах розвитку людини, основні детермінанти розвитку особистості, структуру і фази творчого процесу, особливості педагогічної творчості, складові моделі творчого вчителя, вимоги до педагога обдарованих дітей, технології організації творчої діяльності учнів, методи і прийоми розвитку творчого мислення вчителя в умовах університетської освіти, особливості творчої діяльності педагога з обдарованими учнями, критерії та рівні розвитку творчого мислення вчителя в умовах університетської освіти, шляхи і методи творчого професійного самовдосконалення та ін. Другий напрям передбачає, що освітня робота зі студентами повинна бути спрямованою на формування професійних цінностей як складової креативної компетентності. Майбутні педагоги мають усвідомлювати, що їхня професія вимагає розвитку високого рівня творчості, адже виховання обдарованих, творчих та креативних дітей вимагає мобільності, швидкості прийняття рішень для розв'язання нестандартних педагогічних ситуацій; будь-яка педагогічна робота спрямована на створення неповторної

траєкторії розвитку особистості; для успішного навчання та виховання обдарованих, творчих дітей учитель має і сам відповідати заданим критеріям; обдарована дитина на сьогоднішній день вважається особистістю з особливими освітніми потребами, тому щоб освітній процес був ефективним, учитель має бути спроможний створювати індивідуальні програми розвитку або підлаштовувати існуючі до кожної особистості, адаптувати сучасні технології до потреби дитини; має володіти високим рівнем оригінальності та гнучкості мислення [11, с. 30-31].

Творча особистість учня може бути сформована завдяки креативному педагогу, з індивідуальним стилем діяльності, який шукає нестандартні рішення, продукує нові ідеї, відходить від шаблонів. Творче мислення і уява, оригінальний підхід, ініціативність, швидка реакція необхідні педагогу на кожному етапі роботи з обдарованою особистістю. Такий учитель повинен бути варіативним у своїй діяльності, здатним створювати і вирішувати нестандартні педагогічні ситуації [13, с. 2]

Професійний портрет учителя будь-якого навчального предмета включає певні структурні компоненти, серед яких важливими є якості педагога: адекватність самооцінки; рівень домагань; певний мінімум тривожності; інтелектуальна активність; цілеспрямованість; емпатійність та ін. Це повинна бути гуманна, уважна, щира людина (В.О.Сухомлинський), яка завжди має на увазі дитячу соціальну незахищеність (Я.Корчак), може бачити себе в дітях, стати на їх позицію (Ш.О.Амонашвілі), може поєднувати оптимізм і реалістичність у планах і діяннях (О.Я.Савченко).

Саме такого вчителя потребує сучасна «Нова українська школа», яка у концептуальних засадах реформування середньої освіти проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчальнопредметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей. Поміж базових компонентів у формулі «Нової української школи» чільне місце займає

педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками та умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно [25, с. 541].

Нова освітня концепція надає педагогам можливість самостійно вибирати методи та технології навчання, підручники, програми, які покращать навчальний процес. Учитель має не тільки подавати, транслювати навчальний матеріал, а й допомогти учневі виявити і розвинути задатки, здібності й таланти, визначитися у подальшому життєвому шляху. До новітньої освітньої реформи, українські школи опирались на репродуктивний тип навчання, дітям повідомлялись знання, які їм потрібно було завчити, усі завдання зводились до копіювання уже раніше підготовлених рішень. Концепція Нової української школи надає вчителям свободу вибору методик, завдань, що дозволяє педагогам у повній силі проявити свої творчі задатки та можливості, вправи і завдання спиратимуться на творчий потенціал учнів, розв'язуючи їх діти розкриватимуть свій потенціал.

Майбутнім вчителям та й усім, хто вже працює у початковій школі варто мислити нестандартно, але необхідно встановлювати раціональні зв'язки між явищами. Творчість – це необхідна частина праці вчителя, без неї неможливо ефективно організувати освітній процес. Творчість учителя спрямована на те, щоб дати вже існуючим фактам, поняттям нове життя, продукування нових ідей, донесення навчального матеріалу дітям доступно та цікаво. При такій діяльності важливим є те, що розкривається особистість учителя, його індивідуальність мислення, самопізнання та його становлення у подальшому житті [6].

Ми хочемо звернути увагу на використанні арт-терапії як методики розвитку творчого мислення майбутнього педагога. Найпоширенішим методом роботи з дошкільниками є арт-терапія – засіб діагностики та корекції психічних станів завдяки прийомам ігрової взаємодії. М. Кісельова виділяє наступні форми арт-терапії, які можна застосовувати у роботі з дітьми: ізотерапія, казкотерапія, ігрова терапія, пісочна терапія, музична терапія, фототерапія.

Також до технік арт-терапії відносять малюнкову терапію, літературотерапію, драматерапію тощо [21, с. 136].

Арт-терапію доцільно використовувати у поєднанні з музикотерапією. Адже саме музика може навіяти той чи інших настроїв при передачі своїх емоцій на полотні. Автори підручника «Педагогічна майстерність» визнають важливість музикотерапії як прийому, який допомагає вивільнитись від негативних емоцій, розчарувань та дати волю творчому пориву, новим ідеям, оригінальному та гнучкому мисленню [18, с. 87].

На нашу думку, використовуючи методи арт-терапії у роботі з майбутніми вчителями, викладачі сприяють розвитку їх творчого мислення, уяви, фантазії, навчають відходити від стереотипних зразків виконання завдань. У контексті нашого дослідження, проведено заняття із майбутніми вчителями початкових класів, група 2-МАП Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Результати проведеної роботи продемонстровані у другому розділі, пункт 2.1, а продукти творчої діяльності студентів у додатку (*Додаток Г*).

Ми проаналізували одержані малюнки студентів за описаною у роботі інтерпретацією кольорів А. Венгера [8] і виявили наступне: у більшості малюнках переважає червоний колір, що символізує любов, пристрасть, натхнення, агресію, ненависть, небезпеку; синій – розум, дисципліну, порядок, вірність; жовтий – відкритість, активність, волю, славу, силу; зелений – вітальне начало, ріст, надію, незрілість. Кольори, які мало хто використовував: коричневий – заглиблення у світ відчуттів; чорний – відповідає реакції протесту, фрустрації, періодові відходу в бездіяльність і нагромадження сил. Виходячи з нашого дослідження, ми можемо зауважити, що більшість молодих педагогів готові до творчості, вони амбіційні, натхненні, відкриті, активні та пристрасні.

Від розвитку творчих можливостей педагога залежить також творча діяльність його учнів, адже саме він зможе спрямувати творчість своїх вихованців правильним шляхом. Кожна дитина – творча індивідуальність, до

якої потрібно знайти свій підхід. Однак, щоб допомогти дитині розвинути свої здібності, зробити перші кроки у творчій діяльності, учитель має у собі розвивати креативність, нестандартне мислення.

Для усіх вчителів, особливо для тих, хто тільки прийшов до школи, і збирається працювати у напрямку розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку варто скласти план самоосвіти. Зразок якого представлено у додатку (*Додаток Е*).

Отже, суспільство ХХІ ст. вимагає від закладів освіти професійних, мобільних, творчих кадрів, які здатні покращити майбутнє своєї держави, вивести її на новий науковий рівень. Нова українська школа – це перші кроки у становленні нашої країни, як могутнього реформатора, підготовка нестандартно мислячих, креативних, гуманістично спрямованих педагогів, які підготують нові покоління до життя у сучасних умовах.

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Аналіз результатів експериментальної перевірки стану сформованості творчого мислення молодших школярів

Розглянувши теоретичні аспекти проблеми розвитку творчого мислення молодих школярів, нами було проведено експериментальне дослідження, яке проводилось на базі Комунального закладу ЗОШ I-III ступенів №22 Вінницької міської ради. У ньому брали участь учні 1-Г класу в кількості 20 осіб. Експериментальне дослідження мало на меті визначення рівня сформованості творчого мислення у молодших школярів.

Для визначення розвитку окремих рис творчого мислення, а саме оригінальності, гнучкості і швидкості, ми застосували тест «Кола» (*Додаток А*).

Результати оброблялись за наступними критеріями:

Оригінальність: зображення виявляється в тому, що у дитини виникають нові, нестандартні ідеї малюнків предметів. Звичайними, тобто стандартними, будуть зображення, які часто зустрічаються в дитячих малюнках (яблуко, м'ячик, сонечко, обличчя людини, мордочка зайчика, колесо, повітряна кулька, квітка і т. д.). За такі малюнки присвоюється 0 балів.

Оригінальними можна вважати зображення предметів, які не так часто малюють діти (кнопка дзвінка, торт, гудзик, їжачок, що згорнувся в клубочок, Колобок, смайлик, планета Марс, дзеркальце, хокейна шайба, вишенька і т. д.). Кожен оригінальний малюнок оцінюється в 1 бал. Якщо дитина об'єднує в одну композицію 2 кола і більше, то можна додати за оригінальність по 1 балу за кожне об'єднання.

Гнучкість – це здатність дитини висувати різноманітні ідеї малюнків, звертаючись до різних областей знань, використовуючи широке коло предметів і явищ. Для оцінки гнучкості підраховується кількість узагальнюючих слів-понять, які можуть включати в себе відразу кілька намальованих предметів і явищ. Наприклад, малюнки людини або тільки голови (лиця) можна об'єднати загальним поняттям «людина». Інші слова-поняття об'єднують інші предмети,

наприклад: «небесні тіла» (Місяць, Сонце, планета), «фрукти та овочі» (яблуко, вишня, помідор, кавун). Так, ви можете включити намальовані дитиною предмети в групи «тварини», «рослини», «посуд», «аксесуари» та ін.

Кількість груп, які можуть включати кілька предметів або навіть один, підраховується і оцінюється – по 1 балу за кожну групу. Звертаємо вашу увагу, що при аналізі та підрахунку груп враховуються всі зображення, а не тільки оригінальні.

Швидкість – це швидкість, продуктивність образотворчої діяльності дитини, тобто це здатність за обмежену кількість часу (5 хвилин) виконати великий обсяг роботи, намалювати багато круглих предметів. У тесті підраховується кількість кіл, які використала дитина для зображення предметів. За кожне коло-малюнок дається 1 бал.

Тест призначений для діагностики творчого мислення. Дитині дається аркуш з 20 намальованими кружечками, діаметром не менше 2 см і пропонується завдання: «Намалюй у цих колах все, що забажаєш, але зображення не мають повторюватись». На виконання завдання відводиться 5 хвилин. Результати дитячої творчості представленні додатку (Додаток Б).

Результати були наступні: високий рівень – 9 учнів, що становить 40%; середній – 7 опитаних (35%); низький – 4 респонденти (25%) (табл. 1.2) (Додаток А).

Рис. 2.1. Рівень розвитку оригінальності, гнучкості і швидкості творчого мислення учнів 1-Г класу за методикою «Кола»

За результатами проведеного дослідження, ми можемо зробити висновок, що рівень розвитку творчого мислення переважно високий 40%. Більшість дітей вразило нас своєю оригінальністю ідей, незвичним підходом. Підводячи підсумки цього діагностування, ми зрозуміли, що у переважної кількості дітей гарно розвинена гнучкість мислення, але все ж залишаються діти, у яких не проявилась ця складова творчого мислення.

П. Торренс запропонував таку характеристику основних параметрів творчості: 1) легкість оцінюється як швидкість виконання тестових завдань; 2) гнучкість оцінюється як кількість переключень з одного класу об'єктів на інший в ході відповідей; 3) оригінальність оцінюється як мінімальна частота появи даної відповіді в однорідній групі; 4) точність у тестах Торренса оцінюється за аналогією з тестами інтелекту [15, с. 8].

Нами було проведено тест П. Торренса «Домалюй» на визначення рівня розвитку творчого мислення молодших школярів (*Додаток В*).

Результати оброблялись за наступними критеріями:

Швидкість. Продуктивність оцінюється підрахунком завершених завдань: тестованому нараховується по 1 балу за кожне. Слід зазначити, що цей критерій не є прямою оцінкою творчого мислення. Він використовується лише в якості орієнтира для інших параметрів.

Оригінальність. Всі результати, які були визнані адекватними, слід проаналізувати за запропонованою упорядником тесту шкалою: бали за оригінальність нараховуються за статистично найбільш часті відповіді на завдання, які заслуговують на 0 або 1 бал, що рідко зустрічаються і незвичайні варіанти оцінюються 2 очками. Цей показник є найбільш значущим. Високі результати за шкалою оригінальності говорять про здатність знаходити нестандартні рішення, відмінні від загальноприйнятих і банальних. Розглянутий показник можна аналізувати в співвідношенні з побіжністю: для цього отримані за оригінальність бали слід розділити на кількість завершених

завдань і помножити на 100%. Відповіді тестованого звіряються зі списками, щоб зрозуміти, які оригінальні, а які - не дуже.

Розробленість. Розробленість має на увазі ступінь деталізації малюнка – наявність уточнюючих елементів, штрихування, тіней, різноманітність кольорі.

У цьому дослідженні брало участь 24 особи. Ми отримали наступні результати: високий рівень – 12 учнів, що становить 48%; середній – 9 респондентів (40%), низький – 3 опитаних (12%) (табл. 1.3) (Додаток В). Дитячі роботи представленні у додатку (Додаток Г).

Рис. 2.2. Рівень розвитку творчого мислення учнів 1-Г класу за тестом П. Торренса «Домалюй».

Отже, за результатами проведення даної методики, ми дійшли висновку, що приблизно половина учнів має високий рівень розвитку творчого мислення (48%). Учні 1-Г класу продемонстрували свою неординарність у підході до даного завдання, їхні ідеї були надзвичайно цікавими та несподіваними.

Отже, до **високого рівня** розвитку творчого мислення ми віднесли учнів, які проявляють оригінальність мислення, тобто подають велику кількість незвичних ідей, здатні знаходити нестандартні рішення, у яких чудово розвинена гнучкість – дитина здатна висувати різноманітні ідеї, звертаючись до різних галузей знань, використовуючи широке коло предметів і явищ, творчі задуми реалізує швидко, за короткий проміжок часу, її відповіді структуровані, звертає увагу на уточнення деталей.

Середній рівень розвитку творчого мислення виявили учні, які демонструють оригінальність мислення, однак подають невелику кількість незвичних ідей, при цьому зберігають здатність знаходити нестандартні рішення, гнучкість розвинена не так яскраво, ідеї висунуті дитині стосуються лише декількох сфер застосування, швидкість продукування нових ідей незначна, як правило не звертають увагу на ступінь розробленості завдань.

Низький рівень розвитку творчого мислення продемонстрували учні, у яких слабо розвинена оригінальність мислення, вони практично не висловлюють цікавих незвичних ідей, їх рішення є буденними та звичними для оточуючих, гнучкість мислення розвинена слабо, ідеї щодо вирішення ситуацій або використання предмета під новим кутом зору збігаються з його звичайним призначенням, ідеї продукуються ними повільно, дуже низька ступінь розробленості завдання, відсутність деталізації малюнка.

За результатами двох діагностичних методик ми можемо констатувати, що в учнів 1-Г класу переважає середній – 11 учнів (46%) та високий – 10 учнів (42%) рівні розвитку творчого мислення. Лише 3 учні, що становить 12% продемонстрували низький рівень.

Рис. 2.3. Рівні розвитку творчого мислення учнів 1-Г класу за двома методиками

Проаналізувавши результати дослідження, ми встановили, що рівень розвитку творчого мислення у молодших школярів переважно середній (46%).

Дані результати залежать від педагога, його відданості професії та від методик які він викоритсовує у своїй педагогічній діяльності.

Ми провели перевірку готовності до творчості майбутніх учителів педагогічного університету. У дослідженні брали участь 12 студентів. Ми отримали наступні результати: високий рівень готовності до творчості проявили – 6 студентів, що становить 50%, середній рівень – 4 опитаних (33%), низький рівень – 2 респондентів (17%) (рис. 1.4).

Рис. 2.3 Рівень готовності майбутніх учителів до творчості

Виходячи з нашого дослідження, ми можемо зауважити, що більшість молодих педагогів, хто виявив високий (50%) та середній (33%), готові до творчості, вони амбіційні, натхненні, відкриті, активні та пристрасні.

Після проведеного дослідження, проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, використавши на практиці різноманітні методики, ми хочемо висловити рекомендації вчителям та батькам, щодо розвитку творчого мислення молодших школярів:

- У молодшому шкільному віці триває формування і дозрівання всіх психічних процесів, тому вчитель має спрямовувати індивідуальне становлення творчої особистості, розвиток творчого мислення молодших школярів можливий у процесі цілеспрямовано організованого навчання і виховання.

- Учителю потрібно мотивувати учнів до прояву творчості, проводити різноманітні майстер класи, екскурсії, творчі вечори тощо.
- Робота педагога спрямована на розвиток творчого становлення дитини повинна розпочинатись із початком навчальної діяльності, адже чим раніше дитина проявлятиме свої творчі здібності, тим вищою буде її здатність проявити себе як особистість у всіх сферах життєдіяльності.
- Необхідно дозволити учневі проявляти свої творчі здібності у різних видах діяльності.
- Не варто обмежувати дитину рамками уроку та стінами класної кімнати, потрібно давати їй можливість досліджувати світ поза межами навчального класу.
- Вчителю не варто сприймати одразу відповідь дитини як неправильну, він має задуматись, можливо у її словах є сенс.
- Не можна стримувати політ фантазії учнів, особливо на уроках мистецького циклу, не варто змушувати дитину малювати за зразком, співати точно по нотах.

Ми вважаємо, що розвиток творчого мислення молодших школярів буде ефективним за умов цілеспрямованого використання сучасних методів і прийомів, вправ, а також усвідомлення та знання педагогічних умов розвитку творчого мислення учнів.

2.2 Використання сучасних методів і прийомів розвитку творчого мислення молодших школярів у процесі навчання

Сучасні школярі для розвитку своїх здібностей і талантів мають змогу використовувати новітні технології, адже сучасний світ характеризується як час бурхливих, інноваційних змін, і суспільству потрібні не відмінні виконавці, а інтелектуально розвинені, творчо обдаровані особистості. Від цього залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та творчого мислення учнів. Використовуючи різноманітні методи та прийоми

розвитку творчого мислення молодших школярів ми допомагаємо їм розвиватись у різних напрямках.

Поняття методу навчання є вельми складним. І до сьогодні не припиняються дискусії між вченими-педагогами щодо його трактування. Однак, попри те, що визначення цього поняття, які даються різними сучасними дидактами, досить різноманітні, можна відмітити й деякі загальні риси існуючих дефініцій.

Більшість авторів схильні вважати метод навчання способом організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

І. Харламов, розуміє під методами навчання «способи навчальної роботи вчителя і організації навчально-пізнавальної діяльності учнів за рішенням різних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння досліджуваним матеріалом» [65, с. 194-195].

Основною метою школи є формування у школярів умінь керувати процесами творчості, а саме: фантазування, розуміння сутності закономірностей, оригінальне розв'язання проблемних ситуацій. Педагоги мають навчити дитину використовувати свої творчі здібності, розвивати їх. Адже багато дітей має надзвичайні задатки, навіть не усвідомлюючи цього. Батьки та вчителі мають уважно спостерігати за дитиною, за її нахилами та захопленнями. На сучасному етапі, коли вчителю необхідно працювати над втіленням нових ідей, сприяти реформуванню початкової освіти, особливо важливо знати, який рівень мислення мають сучасні молодші школярі та як його розвивати і вдосконалювати, застосовуючи інноваційні технології навчання [41].

Використовуючи різноманітні методи розвитку творчого мислення, варто розглядати їх у взаємозв'язку з педагогічними технологіями. Існує багато технологій, які сприяють розвитку творчого мислення молодших школярів, але, на нашу думку, найбільш ефективною є теорія розв'язання винахідницьких завдань. В основі ТРВЗ-педагогіки лежить проблемно-пошуковий метод, що зближує цю технологію з розвиваючим навчанням. Відзначають такі загальні

риси названих технологій: сама ідея розвиваючого навчання і освіти; діяльнісний підхід у навчанні; спрямованість на формування теоретичних узагальнень; діалогічна форма спілкування вчителя та учня; використання в навчанні проблемних завдань.

ТРВЗ – це педагогіка, де всі учасники освітнього процесу взаємодіють у спільній творчій діяльності, де педагог водночас і керує процесом але в той же час іде позаду. Учасники не поділяються на учителів та учнів, а є одним колективом. У ТРВЗ-педагогіці важливим є думка про те, що діти від народження мудреці і філософи, у ранньому дитинстві вони є творчими дослідниками світу, і головне не занедбати, не загубити той запал винахідницької діяльності. Дати змогу дитині вирішувати свої проблеми, при цьому використовуючи не вже відомі шляхи чи засоби, а висувати свої неповторні. А творчий розвиток навчить будь-яку людину прогнозувати наслідки кожного кроку. Досвід показав: на базі програми, за якою працює педагог будь-якої вікової групи, можна впроваджувати методи ТРВЗ, вкладаючи в неї відповідний зміст. Отже, ТРВЗ – це не готові рецепти, а робота в режимі постійного пошуку, створення авторської педагогіки. Вихователі стали активно опановувати прийомами роботи з дитиною, заснованими на її природному прагненні до пізнання світу, що дозволяє формувати в дітей творчу уяву, основи діалектичного мислення [66, с. 7].

На нашу думку педагог, який використовує ТРВЗ-технології, має ставити перед собою наступні завдання:

- виховувати творчу особистість, яка підготовлена до прийняття нестандартних рішень;
- налагодити взаємозв'язок з дітьми, для того, щоб вони вільно почували себе, не боялись висловлювати свої думки. Адже якщо дитина налякана тим, що зробить помилку, то вона ніколи не стане на шлях творчості;

- творчий педагог має орієнтуватися на учнів. Усі методики, технології, вправи щодо розвитку творчого потенціалу учнів мають відповідати їхнім віковим можливостям.
- педагог має постійно розвиватися, шукати нові форми роботи, методики, завдання. Такий учитель завжди цікавий дітям і є хорошим прикладом для них.
- педагог має використовувати індивідуальні методи роботи з дітьми, розробляти власні завдання, ігри, методики, посібники, теорії. Оригінальний, не схожий на інших, здатний до висвітлення нових ідей учитель зацікавить дітей, розширить їхній кругозір, допоможе самореалізуватися.
- учитель має бути методично та практично підготовлений до впровадження інноваційних технологій в освітній процес [44, с. 35].

Після проведеного дослідження, аналізу психолого-педагогічної літератури з даної проблеми стає зрозумілим, що творче мислення учнів варто цілеспрямовано розвивати, починаючи з молодшого шкільного віку. У роботі з молодшими школярами можна застосовувати різноманітні методики. У ході використання новітніх технологій учитель може робити висновки про ефективність чи неефективність даної взаємодії, розробляти план дій, щодо усестороннього розвитку учнів.

Важливо стимулювати дитину до творчості, активізувати її увагу. Існують такі активні методи стимулювання творчості:

– *метод евристичної загадки* (розгадування загадок реалізується через: персоніфікацію (сидить баба на городі у сто хустинок закутана – капуста); упредметнення (стоїть посеред хати: чотири ноги, одна голова – стіл); протиставлення (біле, а не сніг, солодке, а не мед – цукор);

– *метод комбінованих запитань* (дитині пропонується сукупність питань, за допомогою яких вона дає певну інформацію. За допомогою даного методу розвивається креативність, гнучкість та швидкість, що є компонентами

творчого мислення. Наприклад, Хто? Коли? Куди? Навіщо? З ким? Як довго? Скільки? тощо);

– *метод фокальних об'єктів* (ознаки випадкових об'єктів переносяться на той, який має бути вдосконалений). Дається змога пофантазувати, співставляти об'єкти які у реальному житті не поєднуються, надавати предметам, звірям, людям чи об'єктам фантастичного забарвлення. Приклад використання даної вправи представлений у додатку (*Додаток Д*).

– *метод ліквідації безвихідних ситуацій* (наприклад, як заставити ледаря робити ранкову зарядку, як привчити не розкидати сміття тощо);

– *метод «Техніка сили розуму»* (вправи «Універсальність предмета» (придумати приклади, де б можна використати даний предмет), «Світ у взаємозв'язку» (ким чи чим предмет був раніше чи стане потім); «Ігри на зникнення» (Що було б, якби зникли батьки? Учителі? Цукор?) тощо [30, с. 141].

Серед головних принципів теорії розв'язання винахідницьких завдань – принцип навчання дітей розв'язувати суперечності, застосовувати системний підхід, тобто бачити навколишній світ у взаємозв'язку всіх його компонентів, знаходити резерви для творчого виконання завдання [32, с. 8].

У Державному стандарті початкової освіти прописано: «Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [14]. Для того щоб дотримуватись даного пункту, педагоги зобов'язані у своїй практиці використовувати методи, прийоми та вправи для розвитку творчого мислення учнів.

Вправа «Склади ієрархію частин системи»

Мета: розвиток креативного мислення молодших школярів.

Хід: На столі розкладені заздалегідь підготовлені малюнки. На першому малюнку зображена система, наприклад, дерево. На решті малюнків, розташованих в хаотичному порядку, – підсистеми: стовбур, гілки, листя. Від

дитини вимагається скласти (правильно розкласти малюнки) ієрархію частин. По можливості слід використовувати замість малюнків розібрані на частини різноманітні предмети.

Приклад виконання вправи:

1. Холодильник, полиця, фрукти, яблуко, насіння ...
2. Будинок, квартира, кімната, меблі ...
3. Ліжко, постіль, простирadlo, тканина, нитки...
4. Автомобіль, кузов, двигун, метал, гайка ...
5. Магазин, відділ, напої, сік, вишні...

Вправа «Склади ієрархію надсистем»

Хід: Дано малюнки дерева і, в хаотичному порядку: частина лісу, ліс, ландшафт, країна. Вимагається скласти ієрархію (правильно розташувати малюнки) надсистем для даної системи. Ця вправа є оберненою до попередньої.

Приклад виконання вправи:

1. Кісточка: вишня, дерево, сад, село ...
2. Фото: спогад, свято, день народження ...
3. Волосина: волосся, голова, тіло, людина ...
4. Кімната: квартира, під'їзд, будинок, вулиця, район ...
5. Нитка: тканина, блуза, полиця, шафа ... [7, с.119].

Вправа «Доведи, що один предмет це багато»

Мета: розвиток уяви, креативного мислення, логіки.

Хід: Дитині називають один предмет, а вона має назвати багато елементів цього предмета, з чого він складається. Наприклад:

1. Кісточка: вишня, дерево, сад, село ...
2. Фото: спогад, свято, день народження ...
3. Волосина: волосся, голова, тіло, людина ...
4. Кімната: квартира, під'їзд, будинок, вулиця, район ...
5. Нитка: тканина, блуза, полиця, шафа ...
6. Папір: зошит, магазин, друкарня ...

Вправа: «Що у казці зайве?»

Мета: розвиток творчого мислення, пам'яті, фантазії та уваги.

Хід: Прочитавши будь яку казку, наприклад «Колобок», дітям варто подумати, та сказати без якого персонажу суть казки не зміниться, та обґрунтувати свою думку. Це завдання розвиває творче мислення, адже потрібно уявити, що буде якщо даного персонажу не стане у казці. Наприклад:

Герої казки: дід, баба, Колобок, зайчик, вовк, ведмідь, лисиця.

- Дідуся можна виключити з казки, тому що сюжет не зміниться.
- Бабусю не можна виключити з казки, тому що якщо б вона не назмітала борошенця і не зліпила Колобка, у казці не було б головного героя.
- Колобка не можна виключити, тому що казка неможлива без головного героя.
- Зайчика, вовка, ведмедика можна виключити, тому що сюжет не зміниться і ці герої ніяк не впливають на Колобка.
- Лисицю не можна виключити з казки, тому що зміниться сюжет і це вже буде зовсім інша історія.

Вправа «Зроби предмет ідеальним»

Мета: розвиток креативного мислення, логіки, фантазії.

Хід: Дітям пропонують різні предмети на картинках, вони вибирають лише одну. Потім разом з учителем аналізують предмет, шукають його недоліки. Виокремивши недоліки предмета, їх потрібно виправити, удосконаливши предмет. Наприклад:

- Окуляри: щоб бачити в темноті, не пітніли, не давили на ніс, щоб личили тобі ідеально.
- Телефон: протиударний, тріщини можна стерти ластиком.
- Антисептик: дешевший, не закінчувався, не сушив руки.
- Вазон: не засихав, завжди були квіти.

Вправа «Як уникнути біди?»

Мета: розвиток творчого мислення, уваги, логіки.

Хід: Діти разом з учителем аналізують проблему яка постала перед ними у ході вивчення навчальної теми, і намагаються знайти можливості передбачити її. Наприклад аналізуючи казку «Вовк і семеро козенят», постає проблема, що вовк з'їв козенят. Як ж можна було перешкодити йому, або запобігти даній проблемі? Трішки подумавши, діти починають висловлювати свої ідеї:

- Не залишати козенят самих.
- Попросити сусідів сходити за молоком.
- Брати ключі з собою і відчиняти двері самостійно.
- Завжди брати козенят з собою.
- Зробити отвір у дверях, щоб завжди бачити хто за ними.

Вправа «Неймовірні ситуації»

Мета: розвиток уяви, фантазії; удосконалення комунікативних можливостей.

Матеріали: картки з текстом неймовірної ситуації.

Учасникам гри, поділеним на підгрупи, пропонується придумати якомога більше наслідків ситуації, що міститься в отриманій ними картці.

Після підготовки учасники пропонують свої відповіді. Особлива увага приділяється найоригінальнішим варіантам. На наступному етапі можна запропонувати дітям самостійно придумати якусь неймовірну ситуацію і, обмінявшись завданнями, коротко розказати її наслідки. Вправа завершується обговоренням [26, с. 20].

Вправа «Чому так трапилось?»

Дітям пропонується певна ситуація. Вони повинні назвати якомога більше причин її виникнення.

Ви йдете по вулиці, а всі трамваї стоять на місці. Чому так трапилось?

- Трамваї зламалися;
- Немає електроенергії
- Злива обірвала провід
- Трамвай попереду потрапив в аварію.

Вправа «Маленькі казкарі».

Дана вправа використовується для розвитку уяви, мислення, формування вміння створювати казкові твори.

Матеріали: картинки із запитаннями.

Хід проведення: діти об'єднуються в групи, кожній пропонується картинка із запитанням, на яке вони повинні відповісти невеличкою казкою чи оповіданням, написати колективну казку, намалювати до неї ілюстрації:

- Чому риби плавають?
- Чому ведмідь лягає у сплячку взимку?
- Чому білки руді?
- Чому мурашки такі маленькі? [57].

«Фантастичне продовження». Учитель зачитує дітям перше речення, а учні мають фантастичного його продовжити:

- Розцвіли ромашки і ... (їхні пелюстки перетворилися на солодку вату).
- Пішов дощ і ... (з неба, замість крапель, падають солодкі льодяники).

«Творча помилка». Учитель називає слово, наприклад, «автомобіль», і дає завдання дітям: «Я дозволяю вам зробити помилки у цьому слові, але так щоб слово вийшло цікаве» (літомобіль, атоммобіль, квіткомобіль, марсомобіль...).

Прийом «Скляні чоловічки». Цей прийом полягає у наступному: вчитель вигадує якусь країну (мільну, паперову...), усі жителі якої відповідають назві країни, а діти мають описати її. Наприклад. Шоколадна країна. (Коли ворота відчинились, усі були у захваті, перед ними постала шоколадна країна, де все зроблено з шоколаду, білого, чорного, молочного, рожевого, блакитного, навіть люди шоколадні. А який там чудовий аромат, що навіть не хочеться звідти йти...)

Прийом «Що було б, якби...». Що було б якби у тебе була чарівна паличка? (я б полетіла на Марс, я б виростила шоколадне дерево, з неба б падали гроші, замість снігу взимку випадала солодка вата...).

«Складання загадок». Цей прийом ґрунтується на протиставлянні, діти креслять 3 колонки, у першій вони записують три ознаки предметів, у другій два слова « а не», у третій іменники які протиставляються загаданому слові. Приклад використання даної вправи представлений у додатку. (*Додаток Д*).

Прийом «Міняємо місцями». Це завдання полягає у фантастичному поєднанню неможливих фактів. Діти у чотири колонки записують назву об'єкта, що він робить, як він це робить і де він це робить. Приклад використання даної вправи представлений у додатку (*Додаток Д*).

Працюючи над розвитком творчого мислення молодших школярів, ми радимо на початку кожного заняття використовувати нейрогімнастику.

Нейрогімнастика – це прості та приємні рухи для забезпечення цілісної роботи мозку. Ці вправи покращують розумову діяльність, допомагають полегшити навчання, розвинути мовленнєві функції, засвоєння різноманітних навичок, підвищують розумову працездатність, стійкість уваги, а також сприяють цілісному розвитку мозку, синхронізації роботи півкуль, оптимізації когнітивних та афективних функцій [35].

Вправа «Пірат». Долонею правої руки закриваємо око, а лівою рукою імітуємо пістолет, потім навпаки, під час зміни рук плескаємо в долоні. Варто спочатку робити вправу повільно, а потім пришвидшувати темп.

Вправа «Сніговик». Одну руку складаємо в кулачок, іншою показуємо три пальці, потім навпаки. Рухи виконуємо під вірш:

*Кулі три, а я один
Ой боюсь не стане сил
А я друзів добрих має
З ними справи враз владнаю
Вийшла снігова сім'я
Мама, тато, і маля*

Вправа «Мисливець і заєць». Лівою рукою показуємо два пальця – вуха зайчика, а іншою рушницю, потім навпаки. Виконуємо рухи під вірш:

Йшов мисливець

Через ліс

Мріяв зайця вполювати

Але зайчик в нірку вліз

І не думав вилізати

Вправа «Два братика». Лівою рукою загинаємо усі пальці окрім мізинчика, а правою рукою усі окрім вказівного, потім навпаки, додаючи хлопок.

Використовуючи нейрогімнастику на початку уроку ми активізуємо усі мислительні процеси, це допоможе нам правильно організувати діяльність молодших школярів на уроці.

Серед цікавих вправ для розвитку творчого мислення молодших школярів ми також радимо використовувати наступні:

Вправа «Сніданок для велетня»

Мета: розвиток творчого мислення, уяви та фантазії; закріплення знань про величини та методи їх вимірювання.

Хід: Дітям пропонується наступна ситуація: *«Якби ти хотів приготувати сніданок для велетня, то чим би ти виміряв продукти? Які б продукти ти взяв? Скільки би ти взяв кожного продукту».*

Діти почувши слово «велетень» одразу розпочинають фантазувати, в їхній уяві виникають сотні образів, який ж насправді велетень, чи він такий як будинок, чи такий як вежа, замок. Один хлопчик на занятті відповів, що велетень це той хто може дістати до хмар на небі. Далі ми думаємо, що ж їсть велетень на сніданок, діти проводять паралелі зі своїми звичними сніданками, це ячня, сирники, млинці, молочні продукти, каша, бутерброди, але звісно знаходяться діти які продовжують фантазувати та наводять приклади незвичних сніданків для велетня, такі як, листя дерев які він зриває з верхівок, хмари, да будинку, квіти, а п'є велетень дощову або річкову воду. Коли ми

запитували дітей чим би ти вимірював продукти для велетня, то серед ідей були дуже незвичні предмети це і швабра, відра замість чашок, ванна замість тарілки, черпак замість ложки, тобто ідеї були дуже цікавими та нестандартними. Ця вправа спрямована на розвиток творчого мислення, уяви та фантазії.

Вправа «Уяви себе»

Мета: розвиток творчого мислення, уяви, фантазії.

Хід: Учитель пропонує дитині уявити себе будь яким об'єктом, предметом, твариною. Учні «перевтілюючись» у заданий образ відповідають на наступні запитання:

«Як ти себе відчуваєш у новому образі?»

«Що ти бачиш навколо себе?»

«Які звуки ти чуєш?»

«Про що ти мрієш?»

Деякі діти мислять стандартно, не знаючи, що відповісти на запитання, а діти у яких високий розвиток творчого мислення повністю перевтілюються в образ, переймають на себе його роль. Серед образів для перевтілення можна використовувати: золота рибка, маленька принцеса, чарівний дракон, рожева пантера, слоненя та інші.

Вправа «Послухай, намалюй»

Мета: розвиток творчого мислення, уяви.

Хід: учитель вмикає дітям приємну музику. Прослухавши її учні мають намалювати те, про що уявляли слухаючи музику. Дітям дуже подобаються такі завдання, адже їх не змушують малювати на задану тему, у них є можливість малювати те, що вони хочуть, те, що відчувають, використовують фарби тих кольорів, які їм подобаються. Дана ситуація надає можливість для творчості, польоту фантазій.

Вправа «Фантастичні перевтілення»

Мета : розвиток творчого мислення, уяви та фантазії.

Хід: Дитині пропонуємо дитині дві перших картинки, гарбуз і лійка (*Додаток Є*). Задаємо запитання: «Як ти гадаєш, що у нас вийде якщо ми з'єднаємо ці два предмети?»

Розглядаючи гарбуз і лійку дитина застосовує фантазію, щоб уявити, що ж може вийти якщо ці два предмети з'єднати. Діти, у яких творче мислення розвинуте недостатньо, не можуть дати відповідь на запитання. Але ті у кого високий рівень розвитку творчого мислення будуть пропонувати різноманітні варіанти.

Також є аналогічна вправа «Що з'єднали? ». Дітям пропонується зображення лимона з різнокольоровими частинками, і запитується: «Як ти гадаєш, що з'єднали щоб утворився такий цікавий предмет?». Діти також думають декілька хвилин, і доходять до висновку, що це лимон та веселка, або чому кукурудза може бути рожева, тому що до звичайної кукурудзи додати рожеву солодку вату (*Додаток Є*).

Вправа «Геометричний світ»

Мета: розвиток творчого мислення, повторення назв геометричних фігур.

Хід: Перед вами різні геометричні фігури, подумайте та запропонуйте малюнок який можна з них викласти. (*Додаток Ж*).

Наприклад ми пропонуємо дитині червоний круг, жовті овали, зелені ромби, коричневий прямокутник, блакитну трапецію. Спочатку діти складають свої зображення, потім педагог демонструє свій варіант. Як один із варіантів діти можуть скласти квітку у горщику, де червоний круг – серединка, жовті овали – пелюстки, зелені ромби – листочки, коричневий прямокутник – стебло, блакитна трапеція – горщик. За допомогою цієї вправи ми не лише розвиваємо творче мислення молодших школярів, а й пригадуємо вивчені геометричні фігури.

Вправа «Кубики історій»

Мета: розвиток творчого мислення, уміння виражати власну думку, зв'язувати слова у речення.

Хід: Дитині пропонуються кубики на різні теми, вона кидає кубики по черзі та складає казку, пов'язуючи ті об'єкти, які випали. На кубиках зображені різні теми та герої, місце де протікають події, кількість персонажів та інше. Дитина кидає кубики, потім уважно дивиться на послідовність зображень, фантазуючи вигадує історію, складає казку чи оповідання. На закріплення даної вправи можна запропонувати дітям намалювати малюнок на тему складеної історії. Історії, здебільшого, виходять фантастичні. Наприклад: «Рожева корова, яка живе на дереві, вміє літати».

Вправа «Неймовірні ситуації»

Мета: розвиток творчого мислення, уяви, фантазії.

Хід: Учитель зачитує дітям приклад ситуацій, а діти мають подумати, уявити та озвучити їх продовження.

Приклади ситуацій «Що було б, якби:

- 1) Діти перестали ходити до школи.
- 2) Машини та автобуси літали у повітрі.
- 3) На Землі перестали рости рослини.
- 4) Сонце перестало світити.
- 5) Тварини почали розмовляти, як люди.
- 6) Парти в класі були б живими».

«Що було б якби у тебе була чарівна паличка?»

- Я б полетіла на Марс,
- Я б виростила шоколадне дерево,
- З неба б падали гроші,
- Замість снігу взимку випадала солодка вата

Вправа «Список слів»

Мета: розвиток уваги, уяви, творчого мислення, фантазії.

Хід: Учитель загадує колір, а учні мають назвати речі які існують у світі цього кольору. Наприклад, коли на практиці, дітей запитували які речі у цьому світі є білими, серед відповідей були : папір, молоко, коза, сіль, цукор, фарба, кіт, хмари, сніг, борода. Ця вправа не лише на розвиток творчого мислення, але

й перевірка на уважність. Спочатку діти роздивляються все, що є у класі, але коли предмети, які можуть бути білими, у класі закінчились, вмикається дитяча фантазія.

Вправа «Придумай для чого»

Мета: розвиток уяви, фантазії, творчого мислення.

Хід: Учитель, вибираючи простий предмет, який є в кімнаті, демонструє його учням. Потім запитує дітей, для чого він призначений, коли діти дали відповідь на запитання, учитель пропонує пофантазувати як ще можна використовувати цей предмет нестандартно. Наприклад, канцелярська скріпка, звичайна відповідь, щоб прикріпити гудзик, як пелюстки квітки, підручний засіб для застібки браслету. Дана вправа підходить для учнів 3-4 класу, адже у них вже більший досвід, ширший кругозір.

Вправа «Відгадай за формою»

Мета: розвиток творчого мислення, пам'яті, пригадування геометричних фігур.

Хід: На картках зображені геометричні фігури, діти дістають одну картку, називають фігури, та озвучують об'єкти які є схожими за формою. Наприклад:

- Коло – яблуко, лимон, автомобільна шина, помідор, підставка для чашки, сковорідка, глобус, сонце та інше.
- Квадрат – годинник, дорожній знак, картина, кубик Рубик та інше.
- Прямокутник – ліжко, книга, прапорець, аркуш паперу, класна дошка, монітор, ноутбук та інше.
- Трикутник – морозиво, сир, пірамідка, дорожній знак, праска та інше.
- Овал – батон, повітряна кулька, огірок, диня та інше.

Вправа «Реклама»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії та уяви.

Хід: Учитель пропонує дітям витягнути одну із попередньо заготовлених карток, на якій зображено або написано назву будь-якого відомого учням предмета (дзеркало, яблуко, камінь, тощо). Діти повинні назвати якомога більше призначень цього предмета. Серед них можуть бути не тільки реальні

призначення, але й уявні та фантастичні. Наприклад, дзеркало можна використовувати як кухонну дощечку, палітра для фарб [38, с. 26].

Цю вправу можна виконувати і як змагання двох команд. Перемагає та команда, яка назвала більшу кількість оригінальних функцій предметів.

Цікаві вправи на розвиток творчого мислення молодших школярів, у своїй діяльності використовує Загальноосвітня школа I-III ступенів № 26 Вінницької міської ради. Мазуровська Олена Вячеславівна практичний психолог «спеціаліст вищої категорії», описує наступні вправи, які сприяють розвитку творчого мислення молодших школярів:

Вправа «Покажи фразу»

Мета: розвиток властивостей уяви, гнучкості та оригінальності мислення, спостережливості.

Матеріали : Картки з надрукованими на них фразами такого змісту: зустріч гостей; розв'язування задачі; прогулянка в парку; заняття спортом; читання цікавої книжки; гра на комп'ютері; пакування валізи; гра на музичних інструментах; перегляд телепередач.

Хід проведення : Діти отримують завдання показати за допомогою жестів, рухів або звуків прочитану ними фразу так, щоб решта учасників змогли її зрозуміти і назвати. Важливо звернути увагу на те, наскільки точно і влучно діти виконують завдання, хто з дітей правильно і швидко розуміє показане.

Вправа «Путанка»

Мета : розвиток творчих здібностей, винахідництва, уяви

Матеріал : папір, олівці

Хід проведення : «Одного разу Бабі Язі набрид порядок на землі та на морі, у лісі і високо в небі, тому вона вирішила переплутати всіх звірів, риб, птахів. Коли всі спали, вона за допомогою злого чаклунства виконала задумане : поєднала рибу з черепахою, гуску зі свинею, свиню з собакою. Як же тепер назвати тваринок ? Як вони тепер будуть жити ? Зобразіть диво-тваринок, назвіть їх. Намалюйте їх будиночки. Придумайте, чим вони харчуються, де

живуть, як добувають їжу, з ким товаришують. Які пригоди з ними трапляються?»

Вправа «Маленькі казкарі»

Мета : розвиток уяви, мислення, формування вміння створювати казкові твори

Матеріали : картинки із запитаннями

Хід проведення : діти об'єднуються в групи, кожній пропонується картинка із запитанням, на яке вони повинні відповісти невеличкою казкою чи оповіданням, написати колективну казку, намалювати до неї ілюстрації :

- Чому птахи літають ?
- Чому лисиця руда ?
- Чому жаби квакають ?
- Чому комашки називаються “сонечками” ?
- Чому кактус колючий ?
- Чому осел не слухається ?
- Чому голки в сосни довгі ?
- Чому конвалії білі ?

Вправа «Фантастичні проекти»

Мета: розвиток творчої уяви, фантазії, мислення

Матеріали: папір, олівці

Хід проведення: діти об'єднуються в групи і створюють фантастичні проекти на певну тему, наприклад, житлового будинку під водою, космічного міста, всюдихода для пересування по джунглям або власну тему. Потім відбувається захист проектів. Кожен проект сприймається доброзичливо і вважається захищеним. Інші діти можуть ставити запитання до авторів проекту.

Вправа «Постав крапку»

Мета: розвиток оригінальності мислення

Матеріали: аркуші паперу з намальованим на ньому колом.

Хід проведення: на аркуші паперу з намальованим на ньому колом поставте крапку, де хочете.

Обговорення: крапка може бути розташована в центрі кола, на цій стороні аркушу, але не в центрі кола, на іншій стороні аркушу, на зрізі аркуша, - по мірі зростання оригінальності.

Вправа «Брехуни»

Мета : розвиток творчих мовленнєвих здібностей

Хід проведення : змінюємо в парах відому казку, «перебріхуючи» її. Наприклад, «Колобок» :

- Жили собі тато з мамою (ні, дід з бабою)
- І сказав дід : купи мені колобка (не купи, а спечи)
- Взяла баба розпушувач тіста (ні, борошно і воду)
- А назустріч йому кактус (не кактус, а вовк)

Варіантом перебріхування казок є навмисне вивертання казок навиворіт. У цьому випадку створюється зовсім нова казкова ідея. Наприклад, Білосніжка стала спільницею сімох велетнів – бандитів, або Колобок у тайзі вполював чимало різних звірів, а з лисиці зробив комір бабусі.

Ще одним з варіантів є додумування казки . Необхідно відповісти на запитання : «А що було потім з героями казки?» Буратіно продовжує пошук своїх братів і сестер, Мальвіна виходить заміж за Арлекіно. Дописувати казки краще в четвірках.

Ще один з варіантів – зовсім нову казку можна продовжити не після її закінчення, а в середині сюжету. Розгорнути альтернативний, інший шлях розвитку подій.

Інший варіант – салат із казок. Можна з двох казок створити одну, уявити, як будуть

взаємодіяти головні герої цих казок. Колобок і Буратіно разом переборюватимуть труднощі, поки не зустрінуть лисицю Алісу. Червона Шапочка набреде на хатинку Попелюшки, вони обмінюються сукнями. Попелюшка втратить на балу не черевичок, а червоний капелюшок.

Наступний варіант – стара казка на новий лад, розкрити через сучасну тему. Золота рибка виконує бажання за гроші, або робить стару Президентом

країни. І ще один – узявши сюжет казки, абстрагуємося від героїв, залишаємо лише схему розвитку подій. Створюємо «казку – кальку» [26, с. 26].

В процесі роботи методичного семінару вчителів початкової школи «Організація і проведення ранкових зустрічей» ми детально познайомили практикуючих вчителів з методикою використання колективного ігрового спілкування для формування діалогової компетентності під час ранкових зустрічей, з різними прийомами колективного ігрового спілкування: «Сократівська бесіда», «Дискусійна карусель», «Біля дзеркала», «Кошик», «У колі симпатій», «Чарівний стілець», «Проблеми і аргументи», «Смешинка», «Перегортаючи словник ...», «Коли говорять предмети», «Маски» та інші. Вчителям було запропоновано методичні рекомендації з проведення перерахованих форм КЮ під час організації ранкових зустрічей з учнями перших класів.

Наведемо приклад одного з рекомендованих нами прийомів КІП. «Калейдоскоп» - це прийом організації колективного ігрового спілкування, який дає можливість згадати цікаві події, випадки з власного життя школярів, прочитаних книг, кадрів улюблених кінофільмів, побувати в театрі, на виставці, концерті, зустрітися з цікавими людьми, відправитися в подорож, полетіти на інші планети і т.д.

Учасники гри, передаючи по колу один одному калейдоскоп, дивляться в нього, милуються різними фантастичними візерунками і діляться враженнями: що вони побачили там («Я бачу ...», «Мені здається ...», «Я відразу згадав ...», «Я нічого не бачу, крім кольорових камінчиків ...» і т.п.). Педагог першим дивиться в чарівний калейдоскоп або просить подивитися когось із учасників гри (Важливо, щоб першим був той, хто не комплексує, вміє висловлювати свої враження, спогади). Приклад однокласника, сам калейдоскоп в руках, можливість за ним сховатися (говорити не від свого імені) - все це знімає психологічну напругу дітей, вони відкриваються один одному в ігровому спілкуванні. Всі відповіді приймаються і не оцінюються. На

завершення гри слід всіх учасників подякувати за висловлені судження [2, с. 277].

Отже, розвиваючи у дітей творче мислення, учителю необхідно використовувати ряд сучасних, різноманітних вправ та методів. Це зробить навчання цікавим, невимушеним та різноманітним.

2.3 Вивчення досвіду вчителів школи I ступеня з розвитку творчого мислення учнів

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу є важливою умовою культурного прогресу суспільства і виховання людини. Тому на всіх щаблях навчання (початкової, середньої, вищої) слід звертати особливу увагу на формування різних глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості при виконанні творчих завдань [8, с. 326].

Працюючи з дітьми молодшого шкільного віку слід знати, що вони відкриті до всього нового, в поле їх інтересів підпадає все, і, навіть самі того не знаючи, вони виконують творчі завдання, тому завдання педагога заохочувати їх до дитячої творчості, використовуючи цікаві завдання. Для розвитку творчого мислення дитини слід дотримуватися ряду психолого-педагогічних умов. Однією з головних, на нашу думку, є: *надання дитині свободи у виборі діяльності, якою вона прагне займатися*. Не варто змушувати її робити те, про що мріють батьки, вихователі або вчителі, адже де існує примус, немає місця для творчості. Звичайно, слід спостерігати за дитиною, і коригувати її перші кроки, але кардинально міняти захоплення не варто, навіть заборонено [52].

Враховуючи вік дитини, ми маємо розуміти, що на першому місці в неї ще є гра, не навчання, тому, варто давати їй право вибору зі запропонованих вами видів діяльності, серед яких мають бути ігри, але необхідно в ігрові моменти включати елементи навчання, виховання та розвиток. Даючи дитині свободу ми ніби окриляємо її, вона відчуває легкість, невимушеність

виконуючи певний вид діяльності, забезпечуючи їй такі умови, ми допомагаємо їй розвивати творче мислення, уяву та фантазію. Отже, давати дитині свободу вибору, це означає, що дитина сама має вибрати те, що вона хоче робити, підручні матеріали, місце виконання завдання, але педагог має допомагати дитині у цій не легкій діяльності [46, с. 207].

Потрапляючи в дитячий колектив, дитина може втратити свою індивідуальність, рівняючись на інших дітей, тут *головне завдання педагога – створити сприятливу атмосферу, спокійну і врівноважену, щоб надихати дітей на нові пошуки і експерименти*. Важливими якостями, які необхідні дошкільнятам для роботи в дитячому колективі, є: толерантність, ввічливість, уважність, співчуття, людяність. Педагог для дитини, особливо у першому класі – це взірець, друга мама, товариш та наставник на якого вони завжди рівняються, тому варто створити атмосферу довіри та любові у класі, особливо цьому сприяє тактильний контакт. Зустрічаючи дітей у школі, на дверях вашого класу можна прикріпити способи привітання дітей з вчителем (танець, обійми, повітряний поцілунок, рукостискання). Дитина має вибрати спосіб привітання з учителем, спочатку це може бути звичайне рукостискання, але згодом майже усі учні обирають обійми, це доведено практикою. Створенню сприятливої та доброзичливої атмосфери у колективі сприяють наступні вправи та прийоми:

Вправа «Комплімент»

Мета: створити доброзичливу атмосферу у дитячому колективі, розвиток мовлення.

Хід: діти та педагог сідають у коло, кожен по черзі говорить комплімент своєму сусідові, той у відповідь обов'язково має подякувати.

Ігрова вправа «Впізнай за голосом»

Мета: закріпити навички позитивної соціальної поведінки: диференціювати слухове сприйняття, співвідносячи людину з її голосом; виховувати бажання гратися разом, викликати почуття симпатії до однолітків.

Опис гри: Дорослий обирає дитину, яка буде «котиком», і запрошує присісти в центрі кола із зав'язаними очима. Діти ходять по колу, промовляючи слова:

Ми по колу йдемо,

Тихо котика зємо:

«Котику, не підглядай,

Хто покликав – відгадай».

Дитина, на яку вказав ведучий, голосно промовляє: «Няв!»

Дитина в колі повинна відгадати, хто з дітей покликав.

Ігрова вправа «Клейовий дощик»

Мета: вчити дітей розуміти закони спільної діяльності; формувати у дітей почуття колективу.

Опис гри: діти стають один за одним і тримаються за плечі попереднього учня. У такому положення вони долають перешкоди.

1. Пройти по уявній стежині.
2. Проповзти під уявним мостом.
3. Обігнути широке озеро.
4. Пройти крізь гущавину лісу.
5. Ховатися від диких тварин.

Протягом всієї гри діти повинні міцно триматися за товариша , на випускаючи рук.

Ігрова вправа «Допоможи другові»

Мета: вчити дітей допомагати та довіряти один одному; виховувати відповідальність за іншого.

Матеріал: хустина для зав'язування очей, два стільця, іграшки.

Опис гри: діти діляться на пари. Одному із пари зав'язують очі. На підлозі між двома стільцями розкладають іграшки. Другій дитині з пари необхідно провести партнера від одного стільця до іншого так, щоб жодна іграшка не була збита.

Ігрова вправа «Я хочу подружитися»

Мета: виховувати бажання дружити; розвивати толерантне ставлення до інших.

Опис гри: вибирається ведучий, який промовляє слова: «Я хочу подружитися з дівчинкою (або хлопчиком)», а далі описує зовнішність одного із дітей. Дитині потрібно себе упізнати, швидко підбігти до ведучого, потиснути руку. Далі водить вона.

Ігрова вправа «Паровозик»

Мета: вчити дітей розуміти закони спільної діяльності; формувати у дітей почуття колективу.

Опис гри: ведучий вибирає одного з дітей на роль паровозика. Діти – «вагони» стають у коло. Паровозик під'їжджає, вітається з кожним: «Здрастуй, . . . (ім'я), ти мені дуже потрібний, щоб везти (дядька, тата, молоко тощо)». Так паровозик підходить до кожного. Повідомляє: «Навантажуюся», «Поїхали». Потім – «Приїхали». Звертаючись до кожного на ім'я, говорить: «Спасибі тобі за те, що допоміг відвезти . . .»

Потім діти стають у коло і хором повторюють слова: «Коли нас багато – ми сильні і багато можемо. Ми – це діти» [19].

Розвитку творчого мислення дитини сприяє гра. А. Леонтьєв зазначає, що гра для дитини є природним видом діяльності, в ній переробляються враження, які дитина отримала з навколишнього світу, яскраво проявляються особливості дитячої уяви, емоційність, активність, особливості мислення. «Ігрова дію дозволяє дитині висловити найфантастичніші бажання, свої мрії, йому відкривається широкий простір для прояву творчості, активності, кмітливості. В іграх діти не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують її» [16, с. 83]

На нашу думку, для того, щоб гра вносила свій корисний внесок у розвиток творчого мислення молодших школярів, учителю потрібно дотримуватись наступних вимог:

- Гра повинна відповідати віку та рівню розвитку дитини. Доступність один з головних критеріїв вибору гри для дітей, адже дитина має

розуміти сенс гри та мати відповідний запас знань, умінь та навичок для того щоб рівноправно брати у ній участь.

- Ознайомленню дітей зі змістом дидактичної гри сприяють демонстрування предметів, ілюстрацій, короткі бесіди, під час яких уточнюються їхні знання й уявлення. Розкриваючи хід і правила гри, вчитель повинен налаштувати дітей на дотримання її правил, спільно з ними з'ясувати найраціональніші способи досягнення передбачуваного результату. Безпосередня його участь залежить від віку, рівня підготовки дітей, складності дидактичного завдання, ігрових правил. Головне при цьому для педагога – спрямувати дії гравців порадою, запитанням, нагадуванням [50, с. 5].
- Гра має нести не лише ігровий, а й розвиваючий характер. Під час ігрової діяльності діти мають здобувати нові знання, уміння й навички.
- Використовувати дослідницькі ігри, які передбачають пошук та розв'язання причин тих чи інших явищ;
- Відповідність навчального змісту виду і характеру конкретної дитячої гри, можливість творчого обігрування дидактичних завдань і матеріалів [27, с. 20].
- Врахування інтересів дітей при виборі гри;
- Гра має бути мобільною, тобто передбачена можливість змін правил гри, якщо ця зміна призведе до ефективного та цікавого розв'язку проблеми;
- Учитель має бути обізнаний у створенні позитивного мікроклімату у дитячому колективі, має вміти організувати дітей для ефективної взаємодії, швидко та коректно вирішувати конфлікти у разі їх виникнення.
- Дотримуючись даних вимог, учитель матиме змогу використати усі можливості гри у контексті розвитку творчого мислення молодших школярів.

Дійсно, гра має велике значення в розвитку творчого мислення дитини, адже вона супроводжує його у всіх моментах дошкільного навчання, і завдання

вихователя – навчити дитину творчості в процесі гри. Наприклад, радимо педагогам використовувати творчі квести, де на кожній станції запропоновані творчі ігри. Приклад станції наведемо нижче:

Квест «Стежинами творчості»:

- Станція №1 «Планета одного кольору»
- Станція № 2 «Перевтілення» роза як кульбаба
- Станція № 3 «Розповідь за картинками»
- Станція № 4 «Дивовижна тварина» (класти тварину з різних частин інших тварин)
- Станція №5 «Творчі кухарі»(як зварити синій борщ, як зліпити вареники без рук, як приготувати яйце без сковорідки)
- Станція №6 «Чарівна крига» (крига з кульбаби – жовта, синя крига – крига синяків).

Ідея розвитку творчого мислення лежить в основі досліджень В. Палій, вчителя початкових класів, спеціаліста вищої категорії ЗОШ I-III ст. с. Старий Чорторийськ Маневицького р-ну Волинської обл. У контексті НУШ В. Палій розробила гру «Мислинки». Це завдання для учнів 1-2 класу, які обираються вчителем відповідно до тематичних тижнів у 1 класу.

Мета. Формувати наскрізні вміння: читати з розумінням, уміння висловлювати власну думку, критично мислити, приймати рішення, співпрацювати з колективом класу. Розвивати творчі здібності учнів. Викликати в школярів позитивний настрій.

Обладнання: коробка з віконцями, скринька, смужки із завданнями.

Рекомендації щодо проведення. Кожного дня, протягом місяця, діти обирають завдання із коробки, читають його. До гри залучені усі учні.

Гру можна проводити щомісяця, змінюючи завдання. Приклади завдань:

1. Спробуйте придумати гру, яку ми можемо грати кожного дня цілий місяць.

2. Пограйте в гру «Подаруй усмішку». Скажіть кому і чому ви хочете подарувати свою усмішку.

3. Колективне складання казки «Весна і 1 клас».
4. Намалуйте весну.
5. Намалуйте свою улюблену цифру у вигляді казкового персонажа.
6. Запитання для вас: «Що стоїть посеред Києва?» (Буква «є»)
7. Робота в парах. Складіть загадку про книжку.
8. Трішки пофантазуємо. Намалуйте неіснуючу квітку.
9. Запитання для вас. «Якого каміння немає у морі?»
10. Складіть загадки про пори року. Робота в групах [40, с. 57].

На даний момент, існує багато ігор, які розвивають творче мислення у молодших школярів. Ми розглянемо два види таких ігор: дидактичні та творчі.

Дидактичні ігри – ігри для навчання й виховання дошкільників і школярів, розвивають сенсорні (чуттєві) орієнтації дітей (на форму, розміри, колір, розташування предметів у просторі тощо), спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, вміння рахувати [8, с. 89].

Гра «Покажи»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії та уяви.

Обладнання: картки з зображенням тварин, предметів чи явищ.

Хід гри: один учень показує іншим дітям задумане слово. Ті намагаються його відгадати, вимовляючи свої варіанти по черзі вголос.

Гра «Казка навпаки»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії, уяви та пам'яті.

Обладнання: казка «Червона Шапочка».

Хід гри: дитина розповідає казку, але міняє характери персонажів, добрі стають злими, злі-добрими.

Гра «Чи таке буває?»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії та уяви.

Обладнання: картки з ситуаціями.

Хід гри: Учитель пропонує ситуацію. Наприклад: вертоліт летить у небі; миша в дзеркалі живе. Дитина повинна уявити собі цю ситуацію й сказати чи

таке буває, про що йдеться. Якщо ситуація суперечлива, то треба дослідити її всім разом і знайти правильну відповідь.

Творчі ігри становлять найбільш насичену типову групу ігор для молодших школярів. Творчими їх називають тому, що діти самі визначають мету, зміст і правила гри, відображаючи здебільшого навколишнє життя, діяльність людини та відносини між людьми [23, с. 20-21].

«Домашній театр ляльок»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії та уяви.

Обладнання: ляльки персонажів із казок чи мультфільмів.

Хід гри: Придумайте сценарій, взявши за основу відому казку чи мультфільм. Розпишіть слова учасників на окремих аркушах. Залишіться провести кілька репетицій — і можете запрошувати на спектакль.

«Загадай-ка!»

Мета: розвиток уяви, фантазії, творчих здібностей.

Обладнання: загадки, аркуш паперу, кольорові олівці.

Хід гри: Вам необхідно придумати кілька загадок і загадати їх дитині. Краще, якщо їх темою будуть предмети, з якими він стикається кожен день і які йому знайомі. Наприклад, предмети канцелярської приналежності, якими він малює: ручка, олівець, ластик і т. д. Або елементи природи, такі як місяць, сонце, небо, квіти, річка і т. д.

Коли дитина відгадає, запропонуйте йому намалювати предмети, які були загадані. Найкраще, щоб він відразу малював на листку паперу прийшли йому в голову відгадки, а потім показував вам, чекаючи відповіді. Таким чином, у маленького «мислителя» розвиваються не тільки фантазія і уява, а й творчі здібності.

«Цікавий малюнок»

Мета: розвиток творчого мислення, фантазії та уяви.

Обладнання: аркуші паперу, кольорові олівці чи фарби.

Хід гри: По одному гравцеві від кожної команди сідають за стіл, беруть листки і олівці. Ведучий каже, що малювати, дає на це 1,5 хвилини і засікає час.

Після закінчення часу сідають інші гравці, ведучий каже, що їм малювати, засікає час, і вони продовжують на тому ж листку. І так до останніх учасників гри. В результаті, коли малюнок готовий, учасники команди радяться і дають йому смішну назву. Всі малюнки розкладаються на столі, і починається голосування, але віддати голос можна тільки за чужий малюнок. Так визначається команда яка виграла [64].

В процесі розвитку творчого мислення дитини потрібно робити опору на зону найближчого розвитку, тобто давати завдання трохи важче, але посильні для дитини. Адже, якщо дитина буде виконувати завдання, не докладаючи при цьому зусиль, то його знання, вміння і навички не будуть розвиватися, і в подальшому це призведе до їх зникнення. Одноманітність у творчій діяльності не сприяє творчому розвитку. Щоб розвивати у дітей уміння мислити творчо, потрібно забезпечити різноманіття видів діяльності – ліплення, малювання, вироби з паперу, солоного тіста, використовувати різні нетрадиційні техніки, наприклад використання ТРВЗ технології [52]. Приклад використання вправ з ТРВЗ технології пропонуємо переглянути у пункті 2.2.

Ще однією важливою умовою розвитку творчого мислення є оснащення освітнього середовища різноманітними матеріалами, іграшками та приладами, які допоможуть розкрити творчий потенціал дитини. Це можуть бути набори для творчості, кубики, мозаїки, матеріали для театралізації, які будуть розділені на зони творчих інтересів дітей. Деякі діти можуть використовувати звичайні речі незвичайним чином, слід дати їм свободу фантазії, адже саме так зароджується творчість. Вдало організована і забезпечена навчально-ігрове середовище дозволяє:

- здійснювати виховання і навчання (в нашому випадку, креативний розвиток), орієнтуючись на конкретну особистість;
- об'єднувати дітей у групи за здібностями;
- заохочувати дошкільнят дослідженням, випробуванням власних ідей через різні матеріали;

- розвивати здатність дітей здійснювати власний вибір, що сприяє становленню їх самостійності та ініціативності [51, с. 77].

Ми хочемо навести приклади різноманітних матеріалів, предметів які сприятимуть творчому розвитку молодших школярів:

- Різноманітні набори фарб, олівців, фломастерів, крейди, кольорового воску, пластилін.
- Набори для творчості («Креативне мило», «Розмалюй картину», «Створи прикрасу», «Підводний світ твоїми очима», «Твій нічник», «Свічкова фабрика» і т.д.)
- Кінетичний пісок
- Кубики, мозаїка, конструктор.

Важливою умовою розвитку творчого мислення дітей є ставлення до творчості дитини, як до цінності. Сприятливий розвиток творчого мислення дошкільнят неможливо без дотримання принципів: гуманності, національної спрямованості, доступності, наступності, наочності, діалектичного взаємодії, індивідуального підходу [31, с. 8].

На нашу думку, не варто забувати про розвиток творчого мислення педагога. На жаль, вчителі в своїй практиці часто використовують тільки традиційні, застарілі догматичні методи навчання. Для успішного розвитку творчого мислення дітей дошкільного віку вихователю необхідно використовувати сучасні освітні технології [31, с. 9]. З огляду на низький соціальний статус і рівень оплати праці, можемо зробити висновок, що у педагогів немає мотивації для подальшого професійного зростання. Багато педагогів ще не вміє досліджувати і вирішувати проблеми за допомогою інноваційних засобів, працювати з масштабними даними, робити висновки, спільно працювати онлайн в навчальних, соціальних і наукових проектах і т.д. [22, с. 8].

Звертаючи на це увагу, педагог не може навчити дитину вільно почувати себе в сучасному суспільстві, використовувати свої сили на поліпшення свого життя в майбутньому, нестандартно і креативно мислити, своєчасно

мобілізувати свій творчий хист. Початкова школа приймає дитину такою , якою вона є, і допомагає розвиватися їй вільною, освіченою людиною. Вчитель повинен пам'ятати, що кожна дитина неповторна, має свої індивідуальні особливості темпу, росту і розвитку, що необхідно створити оптимально сприятливі умови для «особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України» [29, с. 18] .

Творчий педагог готовий до впровадження нових методів і сучасних технологій, проведення інтегрованих занять. Це створює невимушену атмосферу, а навчання і виховання стає творчим, цікавим, активним, ефективним і спрямованим на вихованців. Сучасний вихователь повинен орієнтуватися на педагогіку партнерства - співпрацювати і взаємодіяти з дітьми і батьками, він повинен підтримувати дитину у всіх його починаннях, невдачах і залучати родину до створення ефективного освітнього середовища. Творчий процес неможливий без дружнього взаємодії його учасників, творчий педагог повинен налагодити взаємозв'язок з дітьми для того, щоб вони вільно почувалися, не боялися висловлювати свої думки. Для розвитку творчого мислення учителя ми наводимо посилання різноманітних вебінарів, курсів підготовки які допоможуть йому у цьому:

- Вебінар «Розвиток творчого мислення учнів в початкових класах НУШ» : <https://vseosvita.ua/webinar/rozvitok-tvorcogo-mislenna-ucniv-v-pocatkovich-klasah-nus-135.html>
- Курс «Розвиток творчої обдарованості учнів сучасної школи шляхом формування навичок емоційно-вольової саморегуляції» : <https://vseosvita.ua/course/rozvytok-tvorchoi-obdarovanosti-uchniv-suchasnoi-shkoly-shliakhom-formuvannia-navychok-emotsiino-volovoi-samorehuliatcii-96.html>
- Курс «Використання арт-практики «нейрографіка» у життєво-професійній діяльності педагога»: <https://vseosvita.ua/course/vykorystannia-art-praktyky-neirohrafika-u-zhyttievo-profesiinii-diialnosti-pedahoha-94.html>

- Курс «Скрайбінг в освітньому процесі НУШ: путівник зі створення інноваційних технологій активізації творчо-пізнавальної діяльності»: <https://vseosvita.ua/course/skraibinh-v-osvitnomu-protsesi-nush-putivnyk-zi-stvorennia-innovatsiinykh-tekhnologii-aktyvizatsii-tvorcho-piznavalnoi-diialnosti-49.html>
- Курс «Інноваційна методика творчо-пізнавальної діяльності особистості: «Rory's Story Cubes»: <https://vseosvita.ua/course/innovatsiina-metodyka-tvorcho-piznavalnoi-diialnosti-osobystosti-rorys-story-cubes-39.html>
- Курс «Розвиток і саморозвиток професійної креативності вчителя »: <https://vseosvita.ua/course/rozvytok-i-samorozvytok-profesiinoi-kreatyvnosti-vchytelia-22.html>

Розвиваючи творче мислення молодших школярів, учителю варто дотримуватись наступних порад:

1. Найголовніше – бути терплячими, не потрібно від дітей одразу чекати відмінних результатів. Якщо ви все робите правильно, вони обов'язково себе проявлять.

2. Будьте доброзичливими. Не потрібно одразу критикувати дитячу творчість, адже негативні судження з вашого боку породжують невпевненість у своїх силах з боку дітей.

3. Не вимагайте ідеальної тиші у класі, не бійтесь шуму, галасу. Адже там, де діти проявляють свої емоції, зароджується творчість.

4. Демонструйте власний приклад. Діти не матимуть бажання творити, якщо цей «вогонь» творчості не буде горіти у ваших очах [20, с. 51-52].

Отже, на нашу думку розвиток творчого мислення дитини дуже важливо, але варто пам'ятати, що слід дотримуватися відповідних психолого-педагогічних умов, адже саме вони допоможуть вихователям правильно організувати діяльність дітей для розвитку їх креативнос.

ВИСНОВКИ

Проблема розвитку творчої особистості була і залишається актуальною. Їй були присвячені дослідження видатних вітчизняних психологів, зокрема, П. Блонського, Л. Виготського, В. Давидова, Л. Занкова, Г. Костюка, Г. Люблінської, Н. Менчинської, М. Шардакова та зарубіжних психологів і педагогів, таких як М. Вертгеймер, Д. Гілфорд, К. Дункер та ін.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, ми з'ясували, що у XXI столітті творчий розвиток сучасних дітей особливо актуально. Адже для того, щоб реалізувати свої можливості в період бурхливого розвитку техніки і впровадження різних технологій, потрібно бути особливим, щоб досягти успіху в справі, яке тебе цікавить. Для того, щоб бути успішним в дорослому житті, потрібно виділятися серед інших, бути не таким як усі, продукувати нові цікаві ідеї, втілювати їх в життя, легко і невимушено виходити зі складних ситуацій. Всіх цих умінь і навичок можна досягти, якщо розвивати творче мислення дитини ще з молодшого шкільного віку, адже саме тоді для маленьких дослідників відкритий весь світ, і головне у них є бажання бути краще, ніж вони є зараз. Основна мета сучасної освіти полягає, в першу чергу в тому, щоб готувати підростаюче покоління до творчої реалізації своїх здібностей у майбутньому житті. Сучасні школярі для розвитку своїх здібностей і талантів мають змогу використовувати новітні технології, адже сучасний світ характеризується як час бурхливих, інноваційних змін, і суспільству потрібні не відмінні виконавці, а інтелектуально розвинені, творчо обдаровані особистості. Від цього залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та творчого мислення учнів.

У дипломному дослідженні, ми розкрили поняття «мислення» і будемо опиратися на визначення основної категорії, яке у своїй книзі «Загальна психологія» висвітлює М. Варій, він стверджує, що мислення – це узагальнене та опосередковане пізнання світу в процесі практичної і теоретичної діяльності індивіда, засіб творчості особистості. Ми будемо опиратися на визначення поняття творчого мислення Дж. Гілфордом – це оригінальність і незвичність

висловлюваних ідей, прагнення до інтелектуальної новизни у вирішенні завдання (проблеми), здатність бачити предмет (можливості його використання) під новим кутом зору і продукувати ідеї у невизначеній ситуації (тобто за відсутності передумов для формування нових ідей).

Дивергентне мислення трактується як здатність знаходити безліч оригінальних ідей в умовах постійної діяльності. Дивергентне мислення найбільше співвідноситься із творчістю, саме завдяки йому визрівають геніальні, оригінальні ідеї. У нашій роботі, ми хочемо зазначити визначення критичного мислення українського дослідника та ученого С. Терно. Він розглядає критичне мислення, як наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо. Критичне мислення потрібне для вирішення проблемних завдань та ситуацій, коли їх не можливо розв'язати за допомогою наявних знань, умінь та навичок. На нашу думку, критичне мислення не варто відокремлювати від творчого, адже коли перед нами постає певна проблемна ситуація, ми одразу шукаємо рішення, розглядаємо її з різних ракурсів, та продукуємо нові ідеї, шляхи та методи її розв'язку, висуваємо нові гіпотези, що і є елементами творчого мислення.

Ми дійшли до висновку, що творче, дивергентне та критичне мислення пов'язані між собою, вони становлять єдину цілісну систему, яка є підґрунтям для творчого розвитку особистості.

На основі вище розглянутих теоретичних аспектів проблеми розвитку творчого мислення нами було проведено експериментальне дослідження. Дослідження проводилось на базі Комунального закладу ЗОШ I-III ступенів №22 Вінницької міської ради. В експериментальній роботі взяли участь 20 учнів 1-Г класу. Експериментальне дослідження мало на меті визначення рівня сформованості творчого мислення у молодших школярів.

Для визначення розвитку окремих рис творчого мислення, а саме оригінальності, гнучкості і швидкості, ми застосували тест «Кола». Результати

були наступні: високий рівень – 9 учнів, що становить 40%; середній – 7 опитаних (35%); низький – 4 респондентів (25%). За результатами проведеного дослідження, ми можемо зробити висновок, що рівень розвитку творчого мислення учнів переважно високий (40%). Більшість дітей вразило нас своєю оригінальністю ідей, незвичним підходом до виконання завдань. Підводячи підсумки цього діагностування, ми зрозуміли, що у переважної більшості дітей гарно розвинена гнучкість мислення, але все ж залишаються діти, у яких не проявилась ця складова творчого мислення.

Нами було проведено тест П. Торренса «Домалюй» на визначення рівня розвитку творчого мислення молодших школярів. У цьому дослідженні брало участь 24 особи. Ми отримали наступні результати: високий рівень – 12 учнів, що становить 48%; середній – 9 респондентів (40%), низький – 3 опитаних (12%).

Нами виокремлено рівні розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку. До високого рівня розвитку творчого мислення ми віднесли учнів, які проявляють оригінальність мислення, тобто подають велику кількість незвичних ідей, здатні знаходити нестандартні рішення, у яких чудово розвинена гнучкість – дитина здатна висувати різноманітні ідеї, звертаючись до різних галузей знань, використовуючи широке коло предметів і явищ, творчі задуми реалізує швидко, за короткий проміжок часу, її відповіді структуровані, звертає увагу на уточнення деталей.

Середній рівень розвитку творчого мислення виявили учні, які демонструють оригінальність мислення, однак подають невелику кількість незвичних ідей, при цьому зберігають здатність знаходити нестандартні рішення, гнучкість розвинена не так яскраво, ідеї висунуті дитині стосуються лише декількох сфер застосування, швидкість продукування нових ідей незначна, як правило не звертають увагу на ступінь розробленості завдань.

Низький рівень розвитку творчого мислення продемонстрували учні, у яких слабо розвинена оригінальність мислення, вони практично не висловлюють цікавих незвичних ідей, їх рішення є буденними та звичними для

оточуючих, гнучкість мислення розвинена слабо, ідеї щодо вирішення ситуацій або використання предмета під новим кутом зору збігаються з його звичайним призначенням, ідеї продукуються ними повільно, дуже низька ступінь розробленості завдання, відсутність деталізації малюнка.

За результатами двох діагностичних методик ми можемо констатувати, що в учнів 1-Г класу переважає середній – 11 учнів (46%) та високий – 10 учнів (42%) рівні розвитку творчого мислення. Лише 3 учні, що становить 12% продемонстрували низький рівень.

Ми визначили педагогічні умови розвитку творчого мислення учнів початкової школи та дійшли висновку, що найголовніші з них це:

- використання нестандартних методів та прийомів навчання молодших школярів, інноваційних технологій розвитку творчого мислення учнів;
- розвиток творчого мислення педагога;
- вчасна діагностика та аналіз результатів стану сформованості творчого мислення молодших школярів;
- надання дитині свободи у виборі діяльності, якою вона прагне займатися;
- створення сприятливої атмосфери, спокійної і врівноваженої, щоб надихати дітей на нові пошуки і експерименти;
- організація ігрової діяльності у школі I ступеня;
- опора на зону найближчого розвитку, тобто давати завдання трохи важче, але посильні для дитини;
- оснащення освітнього середовища різноманітними матеріалами, іграшками та приладами, які допоможуть розкрити творчий потенціал дитини;
- ставлення до творчості дитини, як до цінності.

У ході виконання дипломного дослідження ми узагальнили досвід використання методів та прийомів розвитку творчого мислення молодших школярів. З'ясували, що існує багато технологій, які сприяють розвитку творчого мислення молодших школярів, але, на нашу думку, найбільш

ефективною є теорія розв'язання винахідницьких завдань. В основі ТРВЗ-педагогіки лежить проблемно-пошуковий метод, що зближує цю технологію з розвиваючим навчанням. Відзначають такі загальні риси названих технологій: сама ідея розвиваючого навчання і освіти; діяльнісний підхід у навчанні; спрямованість на формування теоретичних узагальнень; діалогічна форма спілкування вчителя та учня; використання в навчанні проблемних завдань. Серед вправ та методів ТРВЗ-технології радимо використовувати наступні:

- метод евристичної загадки;
- метод комбінованих запитань;
- метод фокальних об'єктів;
- метод ліквідації безвихідних ситуацій;
- метод «Техніка сили розуму»;
- вправа «Склади ієрархію частин системи»;
- вправа «Склади ієрархію надсистем»;
- вправа «Доведи, що один предмет це багато»;
- вправа: «Що у казці зайве?»;
- іправа «Зроби предмет ідеальним».

Серед цікавих вправ для розвитку творчого мислення молодших школярів ми також радимо використовувати наступні вправи: «Сніданок для велетня», «Уяви себе», «Послухай, намалюй», «Фантастичні перевтілення», «Геометричний світ», «Кубики історій», «Неймовірні ситуації», «Список слів», «Придумай для чого», «Відгадай за формою» та інші.

Працюючи з дітьми молодшого шкільного віку слід знати, що вони відкриті до всього нового, в поле їх інтересів підпадає все, і, навіть самі того не знаючи, вони виконують творчі завдання, тому завдання педагога заохочувати їх до дитячої творчості, використовуючи цікаві завдання.

На сучасному етапі, коли вчителю необхідно працювати над втіленням ідей концепції «Нової української школи», сприяти реформуванню початкової освіти, особливо важливо знати, який рівень мислення мають сучасні молодші школярі та як його розвивати і вдосконалювати, застосовуючи інноваційні

технології, цікаві методи та прийоми розвитку творчого мислення. Більшість педагогів знають, що розвиток творчого потенціалу учнів є досить важливим на сучасному етапі розвитку освіти і науки, але не усі вчителі знають як навчити дітей мислити творчо, нестандартно, яких умов потрібно дотримуватись. Усім педагогам, навчання та розвиток, потрібно починати з себе, тільки творчому та сучасному педагогу під силу виховати сучасних, обдарованих дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Guilford J.P. Creativity. American Psychologist. Volume 5, Issue 9, / J.P. Guilford. – 1950. – 444-454 p.
2. Iryna Lapshyna, Lyudmila Lyubchak. Using the Technology of Collective Game Communication in the Process of Forming the Diamonological Competency of Primary School Pupils // Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy. May 24th -25th, 2019. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies. 2019 . P. 267-27
3. Бондаренко Г. Формування творчої особистості школяра / Г. Бондаренко // Початкова освіта. – 2013. – №38 – 39. – С.18
4. Варій М. Й. Загальна психологія. Навч. посібний для студ. вузів / М. Й. Варій. – Київ : «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
5. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 168 с.
6. Гекало Л. Розвиток творчого потенціалу педагога / Л. Гекало // Початкова освіта. – 2014. – №10. – С. 16-18.
7. Голюк О. Методичні аспекти розвитку системного мислення дітей старшого дошкільного віку засобами ТРВЗ-педагогіки / О. Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2012 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2012. – 402 с
8. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 326 с.
9. Гончарук О. Творче мислення і сучасні методи його формування у школярів за досвідом Шалви Амонашвілі [Електронний ресурс] / – Режим

доступу : http://olenagoncharyk.blogspot.com/2016/03/blog_post.html : Назва з екрану.

10. Горностай П. П. Креативність і гармонійність особистості (психотерапевтичний аспект) / П. П. Горностай // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Психологічні науки: зб. наук. праць. – Серія № 12. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2005. – № 9 (33). – С. 3–7.

11. Демченко Е. П. Формирование креативной компетентности будущих педагогов в контексте подготовки к работе с одаренными детьми / Е. П. Демченко, Ивета Кепуле // «Young Scientist» («Молодий вчений»). – 2018. – № 5.2 (57.2). – Мау / Травень. – С.28-35.

12. Демченко І. І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : Монографія / І. І. Демченко, О. М. Пічкур, Т. Щ Близнюк. – Київ: Оміда, 2009. – 218 с.

13. Демченко О. П. Творчий підхід як умова успішної організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами / О. П. Демченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія // Зб. наукових праць. – Випуск 26 / [редкол.: М. І. Сметанський (голова) та ін.]. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – С.252-257

14. Державний стандарт стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 року. [Електронний ресурс / – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> : Назва з екрану.

15. Дмитрієва С. М., Гаврилова Н. В. Методи дослідження творчих здібностей школярів: Посібник – практикум. – Житомир, 2002. – 40с.

16. Жейнова С. Педагогічні умови розвитку творчого мислення у дітей засобами ігрової художньої діяльності / С. Жейнова // Педагогіка. – №1. – 2017 р. – С. 83.

17. Заброцький М. М. Вікова психологія : Навч. посібник / М. М. Заброцький. – Київ : МАУР, 1998. – 92 с.

18. Зимовець Л. І. Використання музикотерапії як здоров'язберезувальної технології у сучасному дошкільному навчальному закладі/ Л. І. Зимовець// Таврійський вісник освіти. – 2014. – №3. – С. 85-90
19. Ігрові вправи для згуртованості дитячого колективу [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <https://bilochka31.org.ua/igrovi-vpravi-dlya-zgurtovanosti-dityachogo-kolektivu/> : Назва з титул. екрану.
20. Кацюк Л. Розвиток креативного потенціалу молодших школярів на уроках курсу «Я і Україна» / Л. Кацюк // Початкова школа. – 2011. – № 11. – С. 51-52.
21. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми : Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / Киселева М. В. – СПб. : Речь, 2007. – 160 с., ил.
22. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
23. Кравець Г. Творчі ігри / Г. Кравець // Дошкільне виховання. - 2002. – № 9. – С. 20– 21.
24. Кульчицкая Е. И. Одаренность как психологическая проблема / Е. И. Кульчицкая // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №7. – С.28 - 30;
25. Любчак Л.В., Дабіжа Л.П. Підготовка майбутнього педагога до реалізації принципів педагогіки партнерства / Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2018. – p.539-560.
26. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник / О. В. Мазуровська. – Вінниця : ММК. – 2016. – С. 20.
27. Малятко: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку. – Київ:1999. – С 20.

28. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности /А. М. Матюшкин // Вопросы психологи. – 1989. – № 6. – С. 29 – 33.
29. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів. Методичний посібник. Упорядник М.П.Крилевець. – Полтава: ПОППО, 2009. – 92 с.
30. Міщенко М.І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій / М. І. Міщенко // Таврійський вісник освіти. – 2017. – №1. – С.141.
31. Моляко В. А. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості / В. А Моляко // Обдарована дитина. – 1998. – № 1. – С. 3-5.
32. Мостепанюк В. Розвиток розвитку реативності методами ТРВЗ / В. Мостепанюк, К. Пасічна // Палітра педагога. – 2007. – №4. – С. 8 - 12.
33. М'ясоїд П. А. Загальна психологія. Навч. посібник для студ. вузів / П. А. М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2004. – С. 299 – 318.
34. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С. 122.
35. Нейрогімнастика [Електронний ресурс] / –
Режим доступу : <http://doshkolyaryk.com.ua/neyroгимnastika> : Назва з титул. екрану.
36. Ніколайчук А. Д. Розвиток творчого потенціалу. Ефективна організація навчально –виховного процесу / А. Д. Ніколайчук // Початкова освіта. – 2011. – Вересень (№ 33- 34). – С. 12-17.
37. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 207 с.
38. Осіяненко Н.М. Становлення та розвиток творчої особистості молодшого школяра / Н.М. Осіяненко. – Умань. – 2011. – 267 с.
39. Павелків Р. В. Загальна психологія. Підручник. - Київ: Кондор, 2009. – 576 с

40. Палій В. Гра «23 мислинки» / В. Палій // Початкова школа. – 2005. – №6. – С. 57.

41. Педченко М. Використання методик розвитку творчого мислення учнів у навчальному процесі школи I ступеня / М. Педченко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.) / за ред. О. А. Голюк : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2019. – Вип. 8. – С.

42. Педченко М. Вимоги до творчої діяльності вчителя у рамках концепції «Нова українська школа» / М. Педченко // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.) / за ред. О. А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. – Вип. 7. – С.

43. Педченко М. Проблема використання теорії розв'язання винахідницьких завдань у розвитку творчого мислення молодших школярів / М. Педченко // Студентська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – 2018 р. – С. 34-36

44. Педченко М. Розвиток творчих здібностей та обдарованості дітей у контексті ідей В. О. Сухомлинського / М. Педченко // Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасних освітніх закладів: збірник матеріалів регіональних педагогічних читань / Відп. За випуск: І. М. Лапшина, Л. В. Любчак, Н. Ю. Родюк. – Вип. 14. – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2018. – С. 156-159.

45. Педченко М.С. Психолого-педагогические условия развития творческого мышления ребенка дошкольного возраста / М. Педченко // Гармонизация психофизического и социального развития детей дошкольного возраста : материалы Междунар. науч.-практ. конф. студ. и молодых ученых, г. Минск, 23 апреля 2020 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; редкол. О.В. Леганькова (отв. ред.), Л.В. Финькевич, М.С. Мельникова; Т.В. Поздеева. – Минск: БГПУ, 2020. – С. 206-208.

46. Пометун О. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі : О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – К., 2017. – 96 с.

47. Поняття творчого мислення та його розвиток [Електронний ресурс / – Режим доступу : https://studopedia.com.ua/1_360456_ponyattya-tvorchogo-mislennya-ta-yogo-rozvitok.html : Назва з екрану.

48. Психология личности. Словарь-справочник / П. П. Горностай, Т. М. Титаренко. – К. : Рута, 2001. – 294 с.

49. Рогозіна В. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів / В. Рогозіна // Мистецтво та освіта. – 1997. – №2. – С. 5– 9.

50. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку / упор. Ю. С. Молодушкіна Інна Володимирівна – Х. : Основа, 2011. – 204 с.

51. Розвиток творчого мислення дітей дошкільного віку засобами художньої діяльності [Електронний ресурс] / – Режим доступу : https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukrturkmen_visnuk/2017_1/10.pdf : Назва з титул. екрану.

52. Савченко А. Я. Дидактический прием сравнения как средство обучения и развития младших школьников : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.730 / Александра Яковлевна Савченко. – Минск : Минский гос. пед. ин-т им. А.М. Горького, 1971. – 28 с.

53. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / Олександра Яківна Савченко. – Київ: Абрис, 1997. – 376 с.

54. Савченко О. Я. Поетапне формування вміння порівнювати / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 1972. – № 9. – С. 32-36
55. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
56. Станіславчук І. М. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання творчих завдань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/2003> : Назва з титул.екрану
57. Сухомлинський В. О. Дайте дитині радість творчої праці, радість у навчанні / В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 т. – Т 3.– Київ : Рад. Школа, 1977. – С. 159-162.
58. Сухомлинський В. О. Процес формування наукового світогляду. Оволодіння основами наук / В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори в 5 т. – Т 4. – Київ : Рад. школа, 1976. – С. 213-246.
59. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів // В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори в 5 т. – Т 5 – Київ : Рад. школа, 1976. – С. 122 - 139.
60. Тарасова Г. В. Организационно-педагогические условия развития готовности учителя к работе с одаренными детьми : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Галина Викторовна Тарасова. – Казань, 2005. – 267 с.
61. Творче мислення: його особливості і засоби розвитку [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://www.newacropolis.org.ua/theses/0b8cc858-8d29-45ba-bb43-633f071abf62> : Назва з екрану.
62. Творчі ігри для дітей [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://udnz15.org/tvorcheskoe-myshlenie> : Назва з титул. екрану.
63. Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна проблема / С. Терно // Історія в школах України. – 2007. – №7. – С. 18-23.
64. Харламов И.Ф. Педагогика: учеб. пособие для ун-тов и пед. ин-тов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Высш. шк.,1990. – 575 с.].
65. Яценко А. В. Джерельце творчості ТРВЗ / А.В. Яценко. – Харків: Ранок, 2011. – 176

Додатки

*Додаток А***Тест «Кола» для діагностики творчого мислення**

Для визначення розвитку окремих рис творчого мислення, а саме оригінальності, гнучкості і швидкості, ми застосували тест «Кола»

Обладнання: аркуш паперу із зображеними двадцятьма колами, кольорові або прості олівці.

Тест призначений для діагностики творчого мислення. Дитині пропонується аркуш з 20 намальованими кружечками діаметром не менше 2 см і дається завдання: «Намалюй у цих колах все, що забажаєш, але зображення не повинні повторюватись». На виконання завдання дається 5 хвилин (дод. 3).

Інтерпретація результатів.

В результаті проведення даного завдання у дітей було встановлено наступні рівні мислення:

Низький рівень:

- Оригінальність 0-2 бали
- Гнучкість 1-2 бали
- Швидкість 0-9 балів

Середній рівень:

- Оригінальність 2-6 балів
- Гнучкість 3-4 бали
- Швидкість 10-13 балів

Високий рівень:

- Оригінальність понад 7 балів
- Гнучкість понад 5 балів
- Швидкість понад 14 балів

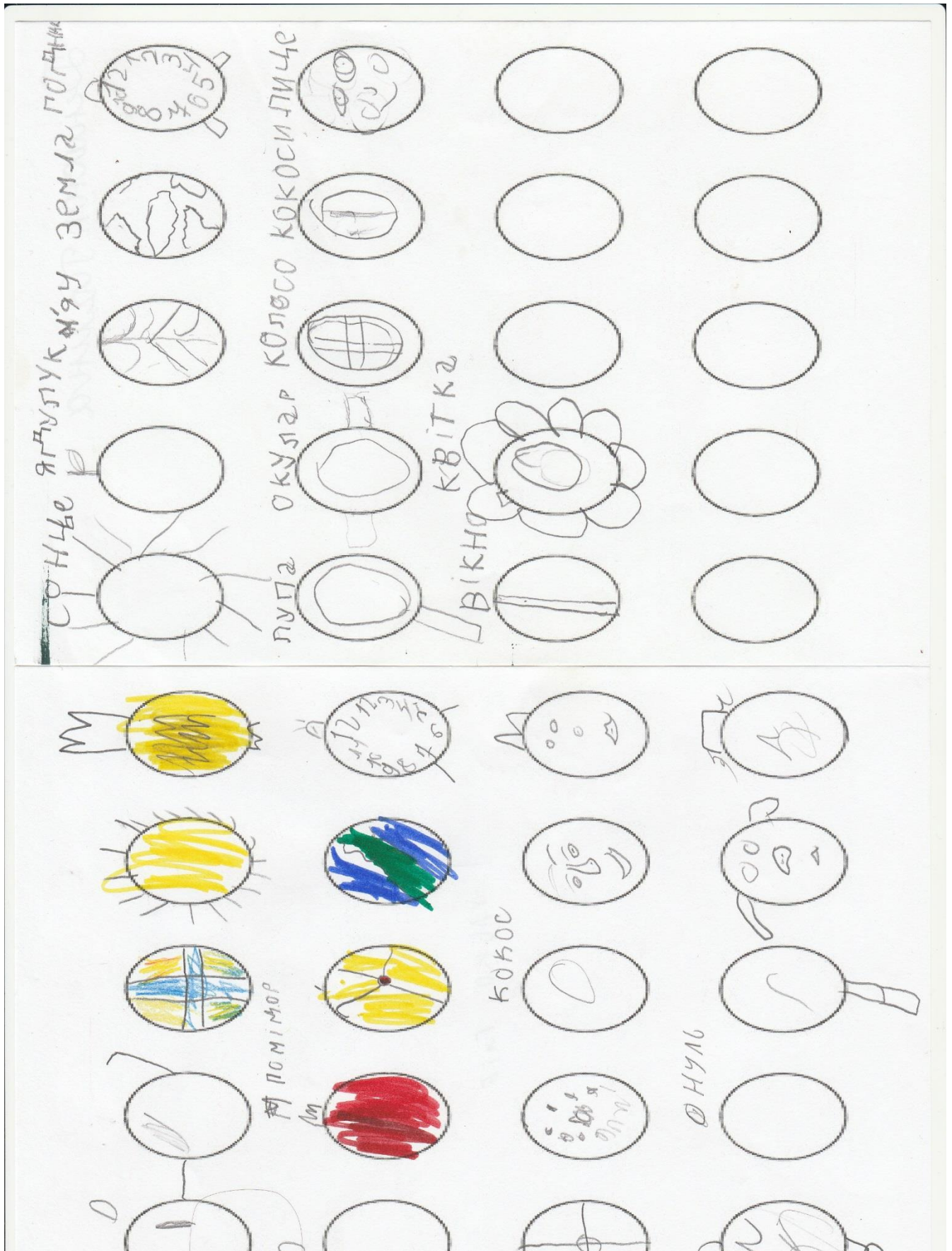
Результат проведеної методики представлений у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Ім'я	Рівень розвитку творчого мислення
Діма Г.	Середній рівень
Даніїл Д.	Високий рівень
Поліна Д.	Середній рівень
Каріна Б.	Високий рівень
Валерія Г.	Високий рівень
Антоній К.	Середній рівень
Даша К.	Високий рівень
Анастасія Б.	Середній рівень
Ярослав Р.	Середній рівень
Олексій М.	Низький рівень
Ілля С.	Низький рівень
Кіра В.	Низький рівень
Валентина Б.	Середній рівень
Аріна М.	Низький рівень
Гліб Г.	Високий рівень

Андрій М.	Високий рівень
Дмитро Я.	Високий рівень
Вікторія С.	Високий рівень
Ніка Г.	Низький рівень
Валерія П.	Середній рівень

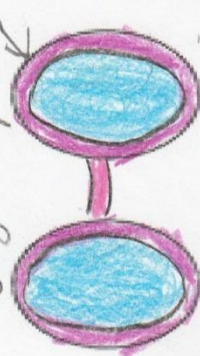
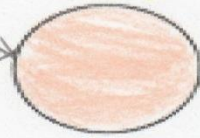
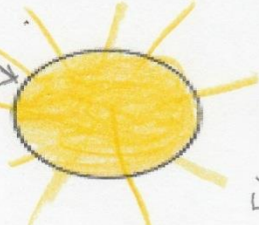
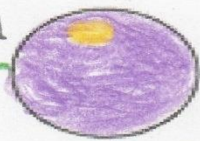
Результати дитячої творчості, методика «Кола»

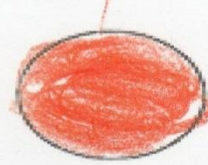
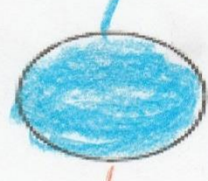
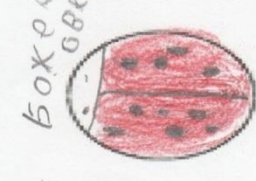
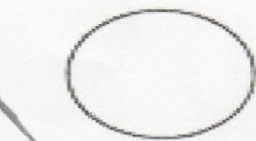
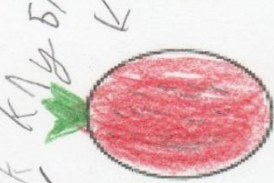
СЛОВА

СОНЦЕ
ЛИЦЕ

ОКУЛАРИ

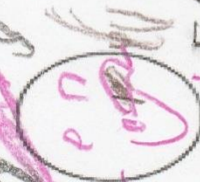
МИШКА

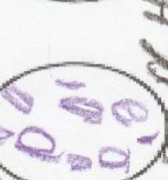
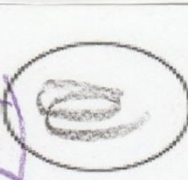
КОШКА

СОНЦЕ

КИШКА

СОНЦЕ
КОШКА
КИШКА
СЛОВА

СОНЦЕ
КОШКА
КИШКА
СЛОВА

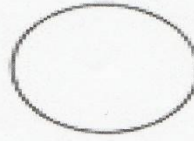
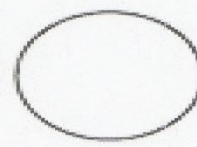
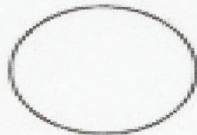
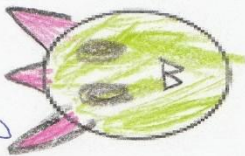
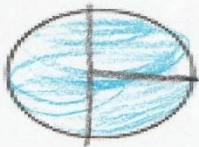
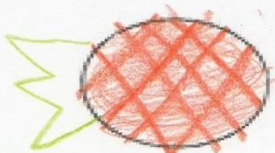
CASICKA MRY
 KACTPY POKO
 TPAH AT

COHLE MOPHA
 BUM CMAY
 TUK

HOK
 KAPPA

трида допозма

Тест П. Торренса «Домалюй» на визначення рівня розвитку творчого мислення молодших школярів.

Обладнання: простий олівець; тестовий бланк, що складається з десяти квадратів, в яких зображені графічні контури різної форми.

Інструкція. На цих аркушах намальовані незакінчені фігурки. Якщо додати до них лінії, вийдуть цікаві предмети або сюжетні картинки. Спробуйте придумати такі картинки або історію, які ніхто більше придумати не зможе. Зробіть її повною та цікавою, додавайте до неї нові ідеї. Придумайте цікаву назву для кожної картинки і напишіть її внизу цієї картинки. (Якщо діти засмучені тим, що не встигають закінчити завдання вчасно, скажіть наступне: «Ви всі працюєте по-різному. Деякі встигають намалювати всі малюнки дуже швидко, а потім повертаються до них і додають деталі. Інші встигають намалювати лише кілька, але з кожного малюнку створюють дуже складні розповіді. Продовжуйте працювати так, як вам більше подобається, як вам зручніше».) Після закінчення десяти хвилин вимкніть секундомір і зупиніть роботу.

«Домалюй»

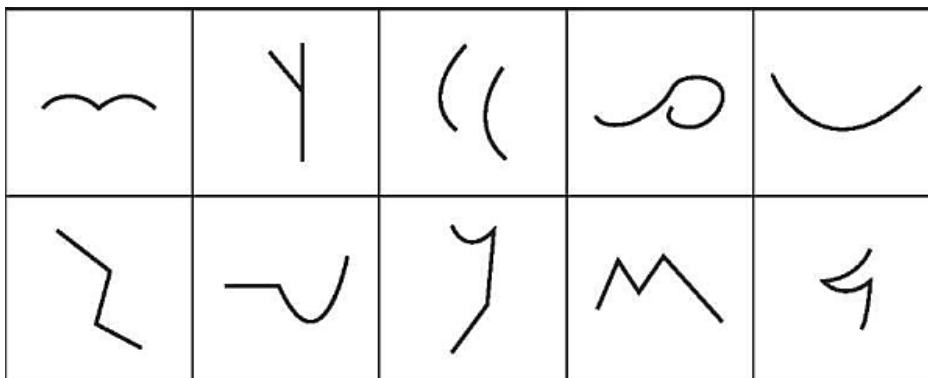

Рис. 1.3. Бланк тесту П. Торренса

Обробка й інтерпретація результатів

Пристаючи до інтерпретації, слід перш за все оцінити відповідність результатів завданням. Відповідь визнається неадекватною в разі, якщо: було змарновано запропонований елемент; малюнок тестованого представляє собою невизначену абстракцію; назва картинки безглузда, не пов'язана із зображенням; та чи інша ілюстрація копіює одну з попередніх відповідей.

Швидкість. Продуктивність оцінюється підрахунком завершених завдань: тестованому нараховується по 1 балу за кожне. Слід зазначити, що цей критерій не є прямою оцінкою творчого мислення. Він використовується лише в якості орієнтира для інших параметрів.

Оригінальність. Всі результати, які були визнані адекватними, слід проаналізувати за запропонованою упорядником тесту шкалою: бали за оригінальність нараховуються за статистично найбільш часті відповіді на завдання, які заслуговують на 0 або 1 бал, що рідко зустрічаються і незвичайні

варіанти оцінюються 2 очками. Цей показник є найбільш значущим. Високі результати за шкалою оригінальності говорять про здатність знаходити нестандартні рішення, відмінні від загальноприйнятих і банальних. Розглянутий показник можна аналізувати в співвідношенні з побіжністю: для цього отримані за оригінальність бали слід розділити на кількість завершених завдань і помножити на 100%. Відповіді тестованого звіряються зі списками, щоб зрозуміти, які оригінальні, а які - не дуже.

Зразкові відповіді з низькою оригінальністю

Овал: 0 балів: риба, хмара, хмара, квітка, яйце, звірі (цілком, тулуб, обличчя), озеро, обличчя або фігура людини.

Стимул №1:

0 балів: абстрактний візерунок, особа, голова людини, окуляри, птиця (летить), чайка.

1 бал: брови, очі людини, хвиля, море, тварина (морда), кіт, кішка, хмарка, хмара, надприродні істоти, серце («любов»), собака, сова, квітка, людина, чоловік, яблуко.

Стимул №2:

0 балів: абстрактний візерунок, дерево і його деталі, рогатка, квітка.

1 бал: буква (Ж, У і інші), будинок, будова, знак, символ, покажчик, птиця, сліди, ноги, цифра, людина.

Стимул №3:

0 балів: абстрактний візерунок, звукові і радіохвилі, обличчя людей, вітрильний корабель, човен, фрукти, ягоди.

1 бал: вітер, хмари, дощ, повітряні кульки, дерево і його деталі, дорога, міст, тварина або її морда, каруселі, гойдалки, колеса, лук і стріли, місяць, риба, санки, квіти.

Стимул №4:

0 балів: абстрактний візерунок, хвиля, море, знак питання, змія, обличчя людини, хвіст тварини, хобот слона.

1 бал: кіт, кішка, крісло, стілець, ложка, ополоник, миша, комаха, гусениця, черв'як, окуляри, птиця (гусак, лебідь), черепашка, надприродні істоти, трубка для куріння, квітка.

Стимул №5:

0 балів: абстрактний візерунок, блюдо, ваза, чаша, корабель, човен, обличчя людини, парасолька.

1 бал: водойма, озеро, гриб, губи, підборіддя, корзина, таз, лимон, яблуко, цибуля (і стріли), яр, яма, риба, яйце.

Стимул №6:

0 балів: абстрактний візерунок, сходи, обличчя людини.

1 бал: гора, скеля, ваза, дерево (ялина), кофта, піджак, плаття, блискавка, гроза, людина (чоловік, жінка), квітка.

Стимул №7:

0 балів: абстрактний візерунок, автомобіль, ключ, серп.

1 бал: гриб, ківш, черпак, лінза, лупа, обличчя людини, ложка, ополоник, молоток, окуляри, самокат, символ (серп і молот), тенісна ракетка.

Стимул №8:

0 балів: абстрактний візерунок, дівчинка (жінка), людина - голова або тіло.

1 бал: Літера: У і інші, ваза, дерево, книга, майка, плаття, ракета, надприродні істоти, квітка, щит.

Стимул №9:

0 балів: абстрактний візерунок, гори, пагорби, тварина і його вуха, буква М;

1 бал: верблюд, вовк, кіт, лисиця, обличчя людини і фігура, собака.

Стимул №10:

0 балів: абстрактний візерунок, гусак, качка, дерево (ялина), сучки, обличчя людини, лисиця.

1 бал: Буратіно, дівчинка, птиця, надприродні істоти, цифри, людина (фігура).

Розробленість. Розробленість має на увазі ступінь деталізації малюнка - наявність уточнюючих елементів, штрихування, тіней, різноманітність кольорів.

- Додатковий бал нараховується за: кожен істотну деталь загальної відповіді. При цьому кожен клас деталей оцінюється один раз і при повторенні не враховується (наприклад, при густому листі зараховується 1 бал за весь елемент, незважаючи на кількість промальованих листочків).

- колір, якщо його використання доповнює основний сюжет зображення.

- особливе штрихування (але не за кожен ліній, а за загальну ідею) - тіні, обсяг, відтінки.

- кожен ідею оформлення (крім чисто кількісних повторень) малюнка, значиму з точки зору сюжету. Наприклад, однакові предмети іноді зображуються для створення відчуття простору.

- поворот малюнка на 90 градусів і більше, оригінальність ракурсу (вид знизу або зсередини, наприклад), вихід зображення за рамки стимулу.

- докладний заголовок.

Рівні розвитку творчого мислення :

- Високий
 - Продуктивність – 10 б.
 - Оригінальність – 11-16 б.
 - Розробленість – 3-4 б.
- Середній
 - Продуктивність – 8 -10 б.
 - Оригінальність – 4-10 б.
 - Розробленість – 1-2 б.
- Низький
 - Продуктивність – 1-8 б.
 - Оригінальність – 1-4 б.
 - Розробленість – 0 б.

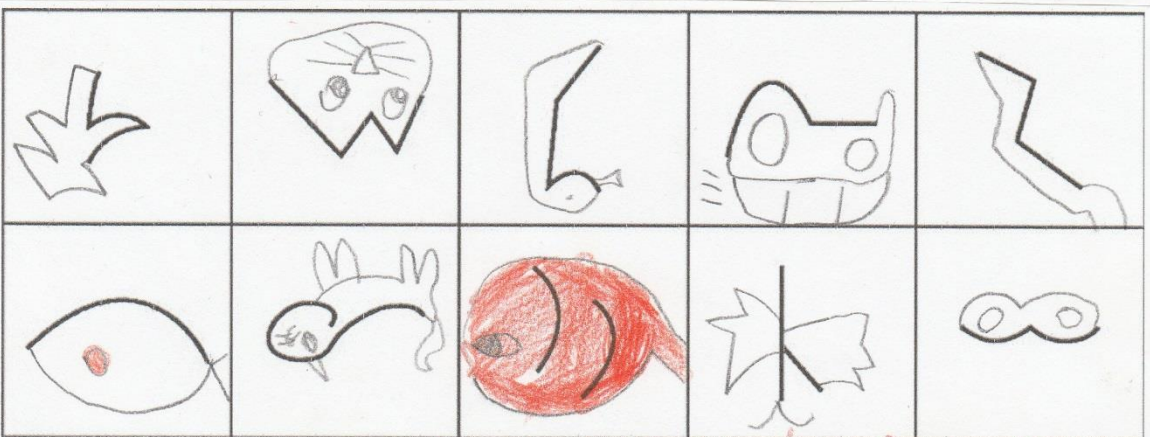
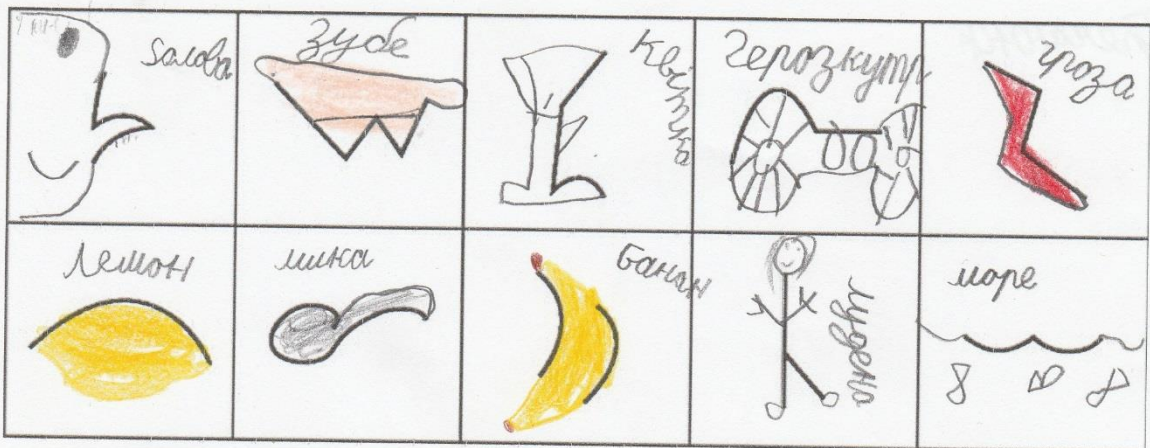
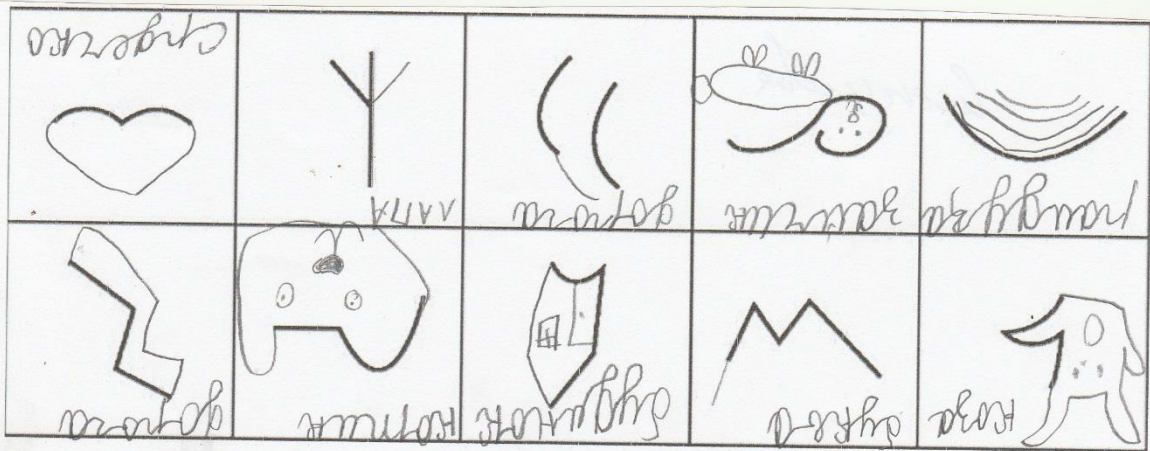
Результати проведеної методики представлені у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

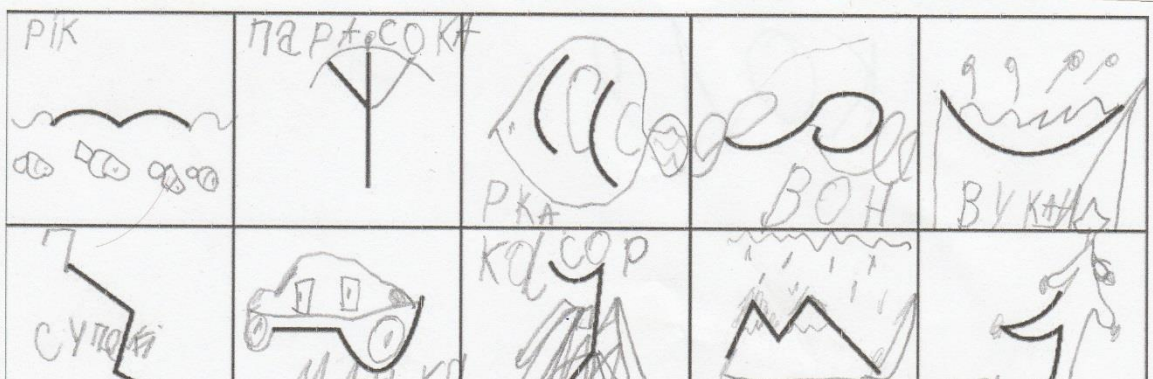
Ім'я	Рівень розвитку творчого мислення
Діма Г.	Середній рівень
Даша К.	Високий рівень
Валерія Г.	Високий рівень
Анастасія Б.	Високий рівень
Каріна Б.	Середній рівень
Марія С.	Низький рівень
Гліб Г.	Високий рівень
Ілля С.	Середній рівень
Олексій М.	Низький рівень
Ярослав Р.	Середній рівень
Микола Р.	Високий рівень
Кіра В.	Високий рівень
Діана М.	Високий рівень
Ніка Г.	Середній рівень
Марія М.	Середній рівень
Аріна С.	Високий рівень
Валерів П.	Середній рівень
Валентина Б.	Середній рівень
Поліна Д.	Середній рівень
Вікторія С.	Низький рівень
Аріна М.	Високий рівень
Данило Д.	Високий рівень
Антоній К.	Високий рівень
Андрій М.	Високий рівень

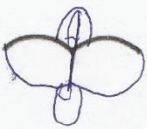

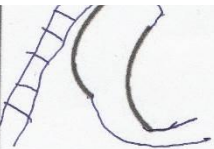
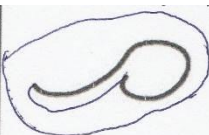

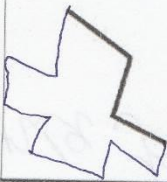

Додаток Г

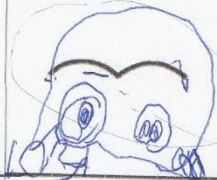

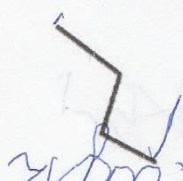

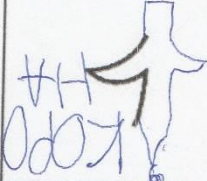
Зразки дитячих робіт, тест П. Торренса «Домалюй»

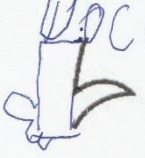
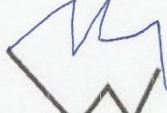

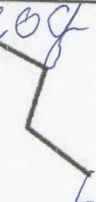

НАСТАБОНВАРПХ

				 РЕЦЕ
		КОСТЮМ 	БУКВА М 	 КОРОНА

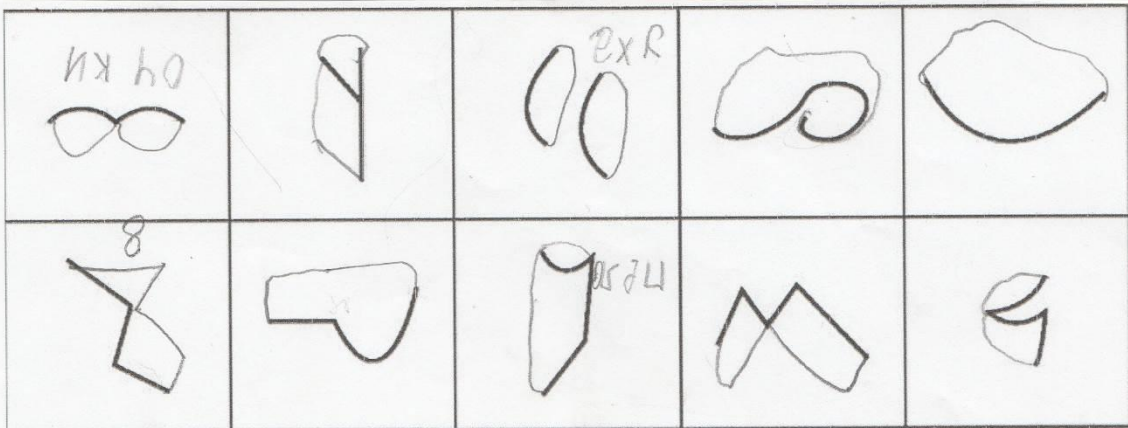
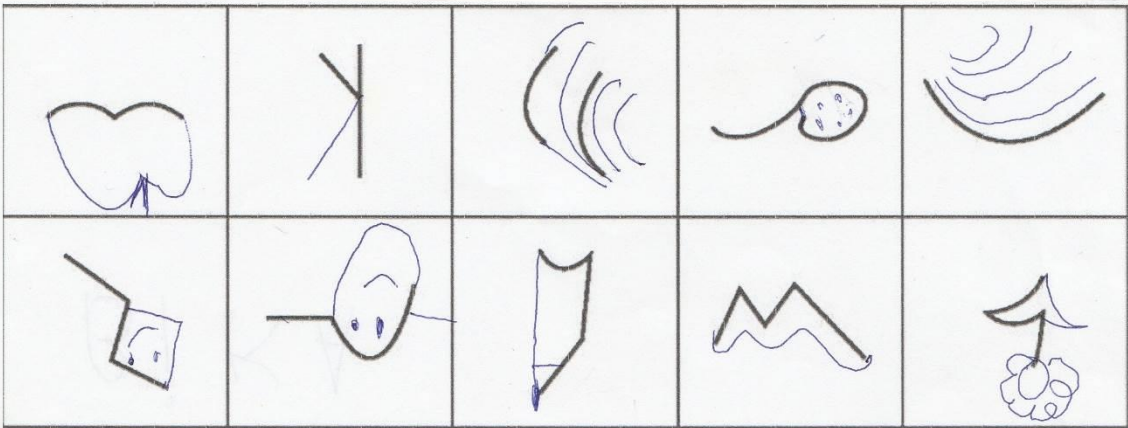
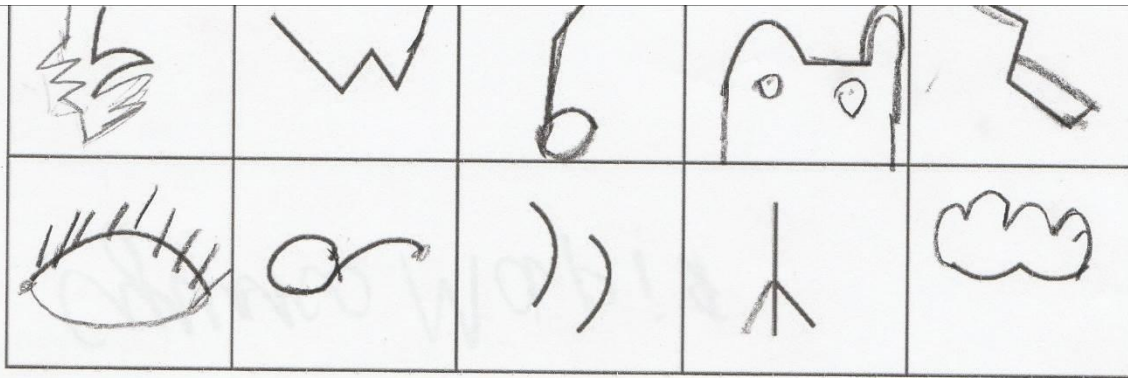
	 НОЖ	 ПЛАВАННЯ	 КЛЮЧ	 СМІЙКА
 ЗМІЯ	 ДИМ	 СМІЙКА	 ДОМ	 ЧОЛОВЧИН

 ЩОСЬ	 ЩВК	 РАКЕТА	 ЩОСЬ	 СХОД
 ГОРБ	 ЧЕРЕПАХА	 ЩОСЬ	 ГІЛКА	 РІЧКА

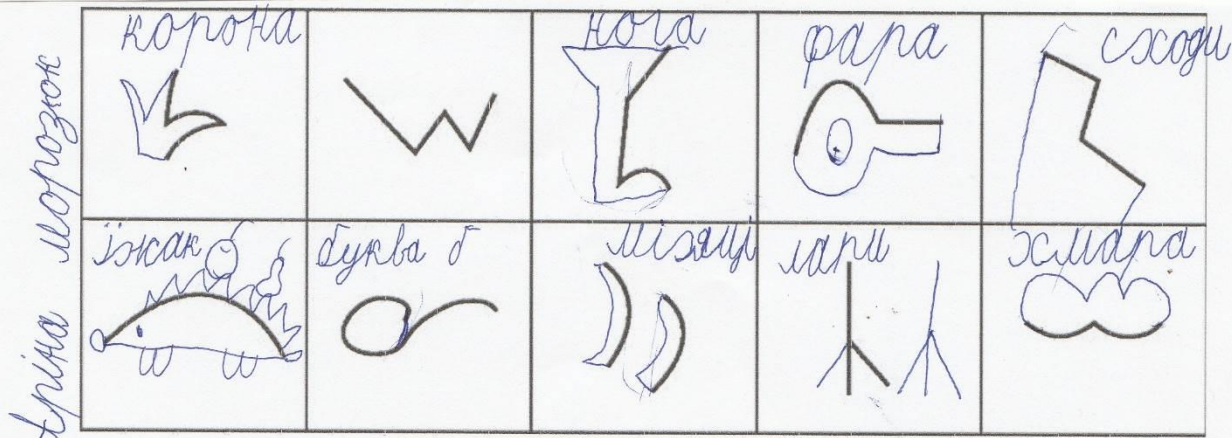
Горб / ЩВК

Річка

КВІТКА 	ІГРАШКА 	ДОМ 	СОБАКА 	БЛИСКАВКА
ЧЕРЕПАХА 	РИБА 	РІЧКА 	ВІНИК 	ХМАРИНКА

Аллаша Мерник

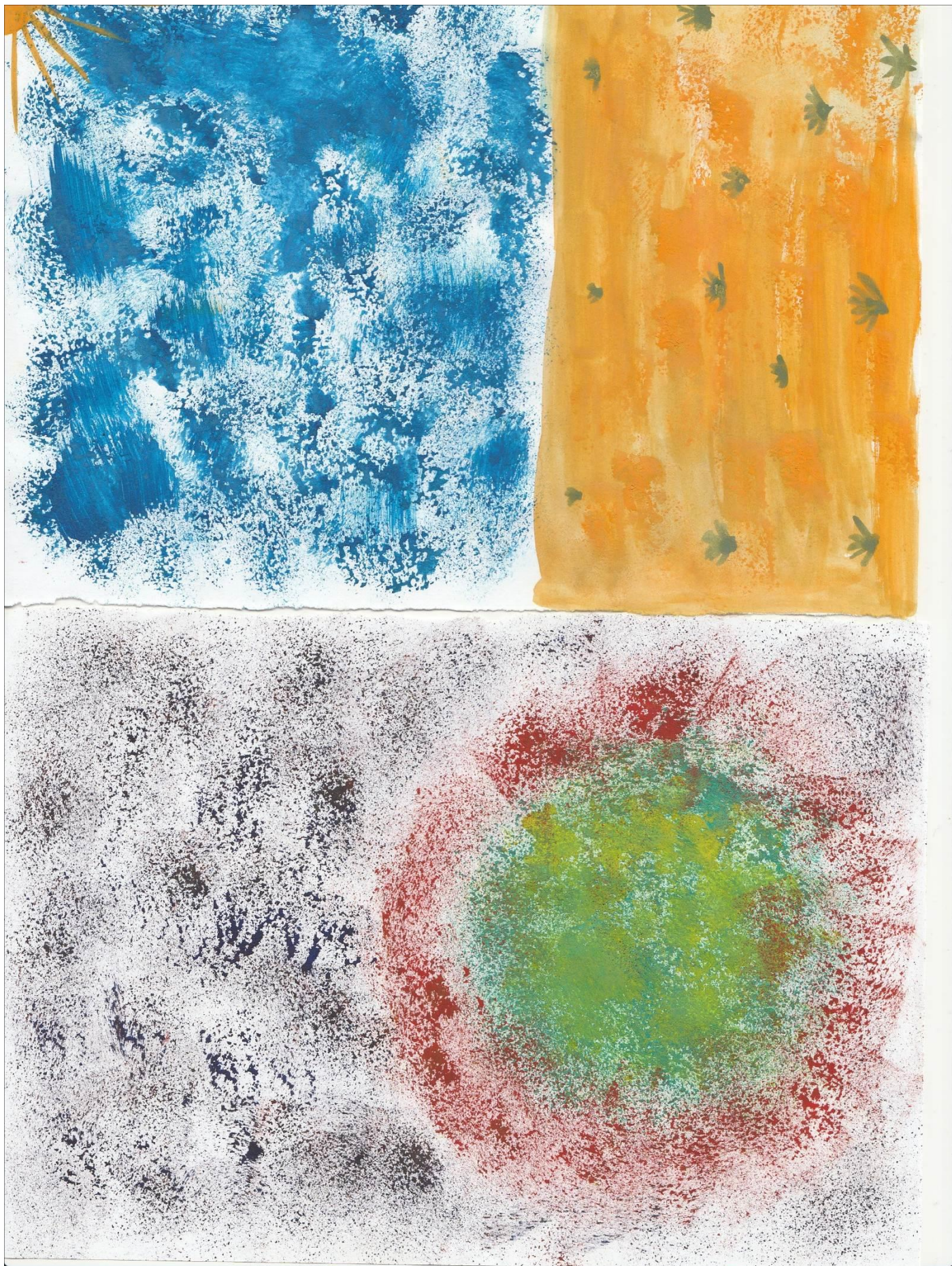
Додаток Г

Була підібрана класична музика, яка лунала упродовж всього заняття, студентам роздали фарби, пензлики, порізані на шматочки губки та аркуші паперу. Завдання було наступне : «Вслухайтесь у мелодію, уявіть сюжет до неї та передайте свої емоції за допомогою фарб на папері».

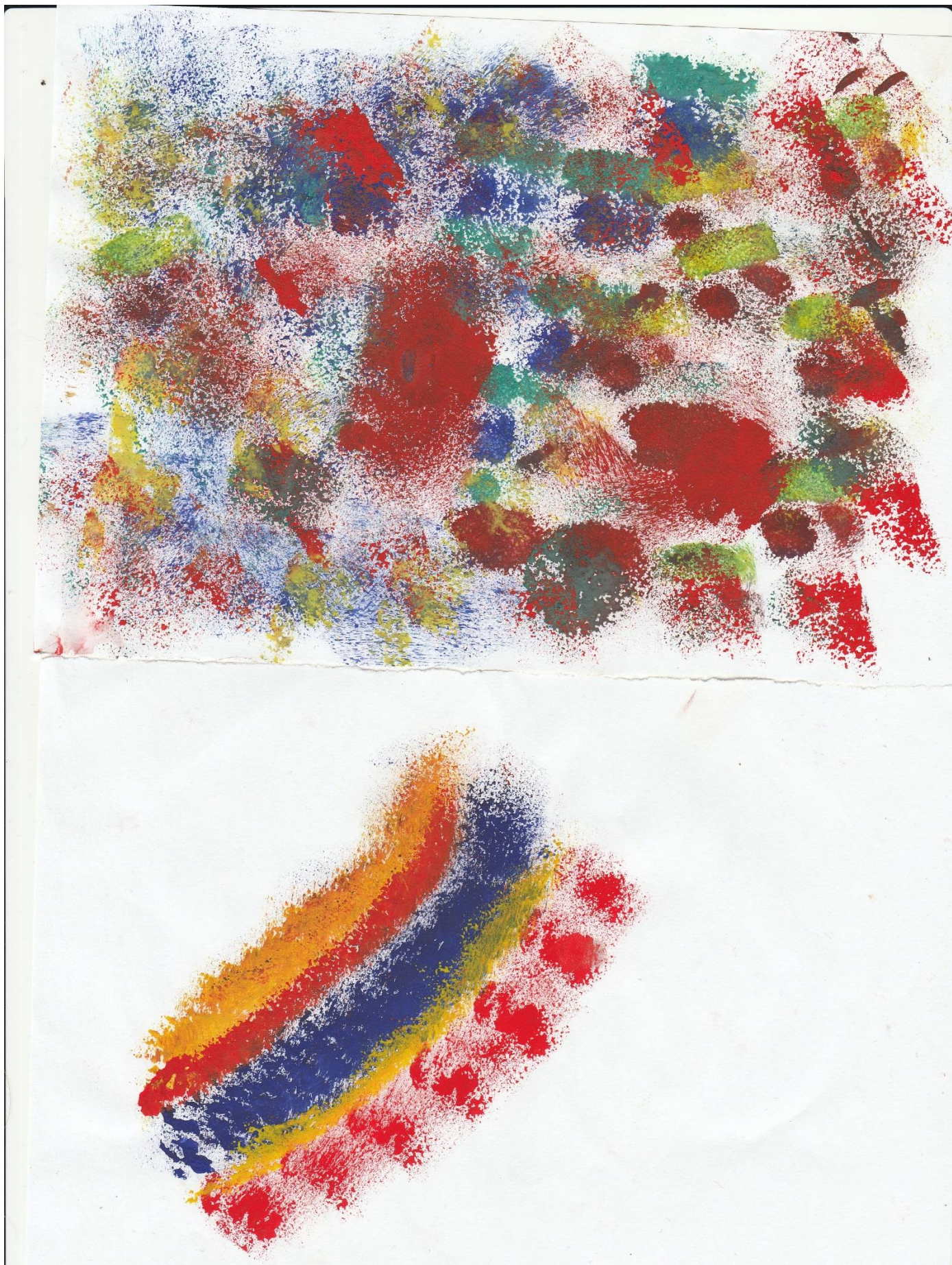
Приклади студентських робіт

ТРВЗ: методи та прийоми розвитку творчого мислення

Метод фокальних об'єктів

Таблиця 1.4

Слоненя	Поле	Каблучка	Літак
	квітчасте	золота	літає
	зелене	блискуча	пасажирський
	весняне	красива	маленький

Слоненя Фіксі

У спекотній Африці, жило маленьке слоненя Фіксі. У нього не було друзів, і тому він весь свій час проводив з батьками. Одно дня мама розповіла Фіксі про чудову країну - Марсана, у якій багато казкових місць, вкритих чудовими квітами, рослинами та деревами, де живуть чудові звірі, яким ніколи не буває сумно. Слоненя почувши про це, вирішив полетіти до Марсани, щоб знайти своїх друзів. Він приїхав до аеропорту на квітчастому велосипеді, купив квитки на пасажирський літак і полетів на пошук своїх нових друзів. Прилетівши до України, він одразу подався шукати пригод. Фіксі потрапив до дивного лісу, де мешкали чудні звірі. До слоненя підійшов зелений тигр, і запитав?

- Привіт, як тебе звати? Звідки ти до нас прийшов?
- Привіт, я Фіксі, я прилетів до вас із Африки? А чому у вас такі дивні звірі?
- Це зла чаклунка нас усіх зачаклувала. Тобі краще тікати, бо й тебе зачаклує.

Налякавшись Фіксі уже думав тікати, але згадав для чого приїхав сюди, і пішов далі, на пошуки свої друзів. Аж ось, щось зашелестіло, усі дерева зникли, сонце стало червоним, і перед Фіксі з'явилась чаклунка. Слоненяткові вона, до речі, дуже сподобалась, така красива, ніжна. Підійшовши до нього, вона ні слова не сказала, лише доторкнулась до нього своєю чарівною паличкою, і зникла. Слоненя дуже здивувалося, воно думало, що ця чаклунка зробить із ним щось погане, але ж ні. Фіксі пішов далі, і невдовзі побачив на галявині червоного жирафу, він дуже здивувався, адже ніколи ще такого не бачив, і захотів з ним познайомитись.

- Привіт, мене звати Фіксі, а тебе як?
- Еххх привіт, мене Рікі.
- А чому ти такий засмучений?
- У мене немає друзів, ніхто мене не любить, тому що в мене довга шия, і зі мною не зручно гратися, бігати, гратись у піжмурки.
- Та не хвилюйся, хочеш я з тобою буду дружити? Я саме для цього і приїхав з Африки, щоб знайти друзів.
- З Африки? А це де? – здивовано запитав Рікі.

- О, це чудова країна, дуже багато розповідати. Хочеш давай полетимо туди, і я тобі покажу захопливі краєвиди, чудових звірів, спробуєш смачну їжу, яка просто росте на деревах.
- Так, звісно, дуже хочу.

Прилетівши, Фіксі привів Рікі до себе до дому, познайомити із батьками. Але його рідні ледве впізнали свого синочка. Мама запитує слоненя:

- Фіксі, синочку, що з тобою сталося?

Слоненя здивовано підійшов до дзеркала, і у нього аж подих перехопило, він був блискучий як золото, його хобот став зеленим, хвостик неначе весняне поле, весь вкритий квітами. Але найголовніше, це його ноги, замість них були крила, на яких можна було літати. Фіксі, згадав, що це та чаклунка його зачаклувала. Але він зовсім не злякався, адже йому сподобалось як він тепер виглядає, а його крила, це ж просто чудо, тепер можна разом із Рікі літати з Африки до Марсани коли захочеш, і ніколи не розлучатись. Ось так і знайшов Фіксі свого друга, з яким відтепер весело прово

Вправа «Неймовірні ситуації»

Мета: розвиток фантазії; удосконалення комунікативних можливостей.
Матеріали: картки з текстом неймовірної ситуації.

Хід проведення: Учасникам гри, поділеним на підгрупи, пропонується придумати якомога більше наслідків ситуації, що міститься в отриманій ними картці.

Приклади ситуацій «Що було б, якби:

- 1) Діти перестали ходити до школи.
- 2) Машини та автобуси літали у повітрі.
- 3) На Землі перестали рости рослини.
- 4) Сонце перестало світити.
- 5) Тварини почали розмовляти, як люди.
- 6) Парти в класі були б живими».

«Складання загадок». Цей прийом ґрунтується на протиставлянні, діти креслять 3 колонки, у першій вони записують три ознаки предметів, у другій два слова « а не», у третій іменники які протиставляються загаданому слові. Приклад використання даної вправи представлений у додатку. (Додаток Г).

Наприклад:

Таблиця 1.5

Жовте		банан
Гаряче	а не	чай
Кругле		м'яч

«Міняємо місцями». Це завдання полягає у фантастичному поєднанню неможливих фактів. Діти у чотири колонки записують назву об'єкта, що він робить, як він це робить і де він це робить. Приклад використання даної вправи представлений у додатку. (Додаток Г).

Наприклад:

Таблиця 1.6

Об'єкт	Що робить?	Як?	Де?
Літак	летить	швидко	у небі
Корабель	пливе	повільно	у морі
Авто	їде	помірно	на дорозі

Після цього, учитель пропонує дітям поміняти місцями об'єкт, та його дії.

Таблиця 1.7

Об'єкт	Що робить?	Як?	Де?
Літак	пливе	швидко	у морі
Корабель	їде	повільно	на дорозі
Авто	летить	помірно	у небі

**План самоосвіти
на 2019 – 2020 навчальний рік
Педченко Марії Сергіївни**

Методична тема школи

«Розвиток творчості та обдарованості учнів».

Власна методична проблема

«Розвиток творчого мислення молодших школярів»

Мета самоосвіти: полягає у вивченні передового педагогічного досвіду з даної теми, ознайомлення та впровадження у практику нових форм, прийомів та методів роботи які сприяють розвитку творчого мислення молодших школярів.

Основні завдання самоосвіти:

- Розширення теоретичної бази дослідження з даної проблеми.
- Оволодіння передовим педагогічним досвідом, новими методиками розвитку творчого мислення молодших школярів.
- Впровадження у свою практичну та науково – дослідну діяльність досягнень педагогічних, психологічних наук.
- підвищення загальнокультурного та професійного рівня;

Відомості про вчителя

- Освіта - вища
- Фах за дипломом – вчитель початкових класів
- Який навчальний заклад закінчив – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

I. Вивчення нормативних документів

№	Зміст	Джерела	Термін виконання	Форма опрацювання	Відмітка про виконання
1	Закон України «Про освіту»	Верховна Рада України (ВВР), 5 червня 2017 року, № 38-39, ст.380)	Серпень 2019	Вивчення змісту	
2	<u>«Про структуру 2017/2018 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів»</u>	Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-315 від 07 червня 2017 р. Сайт МОН України	Серпень 2019	Вивчення змісту	

3	Положення про загальноосвітній навчальний заклад	Постанова Верховної Ради України (ВВР), 13.05.1999	Серпень 2019	Вивчення змісту	
4	Про Національну доктрину розвитку освіти	У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ від 17 квітня 2002 року	Серпень 2019	Вивчення змісту	
5	Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти	Наказ МОНСМУ від 30.08.2011 № 996 Сайт МОН України	Вересень 2019	Повторне опрацювання, копіювання змісту в загальній частині, з фізики 3-4 класи	

Вивчення передового педагогічного досвіду

Рік	Чий досвід вивчається
2019-2020	<p>Анотація досвіду Тема. «Розвиток творчих здібностей молодших школярів» Автор. Наталія Юхимчак, вчитель Сквирського ліцею Київської області, відмінник освіти України Роки вивчення. 2018-2019</p> <p>Її улюблена цитата, це вислів В. Сухомлинського: «Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних розумових зусиль, - вона творець; її розумова діяльність – творчість».</p> <p>Суть досвіду Н. Юхимчак наголошує на тому, що дітям потрібно давати завдання творчого характеру, особливо складання власних розповідей, казок, віршів, загадок, оповідань. Але для того щоб підготувати їх до цього, слід ретельно попрацювати на спеціальних уроках.</p> <p>У своїй педагогічній діяльності Наталія Юхимчак часто створює з дітьми учнівські збірочки, що є результатом їхньої творчої діяльності</p>
2019-2020	<p>Анотація досвіду Тема. Розвиток, креативного потенціалу молодших школярів на уроках курсу «Я і Україн» Автор. Лариса Кацюк, вчитель-методист КЗШ І-ІІІ ст. № 103 м. Кривого Рогу Дніпропетровської обл Роки вивчення. 2018-2019</p> <p>Лариса Кацюк, вчитель-методист КЗШ І-ІІІ ст. № 103 м. Кривого Рогу Дніпропетровської обл., досліджує розвиток, креативного потенціалу молодших школярів на уроках курсу «Я і Україна». Вчитель-методист застосовує «Хвилинки поезії», де діти знайомляться з віршованими творами, поетами, які описують,</p>

	<p>використовуючи художні засоби, об'єкти та явища природи які вивчаються.</p> <p>Суть досвіду Підсумовуючи роботу вчителя з організації творчої діяльності молодших школярів, можна порекомендувати такі зміни в навчальному процесі традиційної школи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Залучення усі учнів до систематичної творчої діяльності, зорієнтованої на пізнання, створення, перетворення, використання у новій якості об'єктів матеріальної та духовної культури. Обов'язковим результатом такої діяльності має бути створення творчого продукту. <p>Систематичне використання методів творчості, які забезпечують активізацію роботи учнів у напрямі розвитку креативних здібностей. Цей процес повинен іти шляхом накопичення досвіду творчої діяльності пі час виконання творчих завдань різного рівня складності</p> <p>Лариса Коцак надає наступні рекомендації для вчителів, що працюють у системі креативної педагогіки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Найголовніше – бути терплячими, не потрібно від дітей одразу чекати відмінних результатів. Якщо ви все робите правильно, вони обов'язково себе проявлять. 2. Будьте доброзичливими. Не потрібно одразу критикувати дитячу творчість, адже негативні судження з вашого боку породжують невпевненість у своїх силах з боку дітей. 3. Не вимагайте ідеальної тиші у класі, не бійтесь шуму, галасу. Адже там де діти проявляють свої емоції зароджується творчість. 4. Демонструйте власний приклад. Діти не матимуть бажання творити, якщо цей «вогонь» творчості не буде горіти у ваших очах.
--	---

Науково-теоретична підготовка

Зміст діяльності	Опрацьована література	Форма виконання	Термін виконання	Очікуваний результат
Досліджувати питанн: «Мислення як пізнавальний процес : психологічний ракурс».	М'ясоїд П. А. Загальна психологія. Навч. посібник для студ. вузів / П. А. М'ясоїд. – Київ : Вища школа, 2004. – С. 299 – 318.	Створення особистісно орієнтованого робочого зошита з даної теми		
Розвиток творчого мислення молодших школярів у контексті ідей видатних педагогів	Сухомлинський В. О. Процес формування науковго світогляду. Оволодіння основами наук.		Листопад-грудень 2019	Високий рівень науково-теоретичної підготовки із теми дослідження
Вплив творчого мислення вчителя на креативність учнів молодшого	Савченко О.Я. Дидактика початкової школи	Розробка системи уроків із власного досвіду		

шкільного віку	Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів Нова українська школа: poradnik dla vchytelja Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей»	відповідно до сучасних вимог		
----------------	---	------------------------------	--	--

Методична підготовка

Зміст діяльності	Форма виконання	Термін виконання	Очікуваний результат
Вивчати та узагальнювати матеріали з досвіду роботи вчителів Ознайомлюватися з новітніми технологіями та методиками Узагальнення вивченого з теми : «Розвиток творчого мислення молодших школярів»	Читання педагогічної літератури, відвідування уроків вчителів. Читання педагогічної літератури, впроваджувати у практику новітні технології, методики та вправи, проходження тренінгів та семінарів Розробка уроків з елементами використання презентацій, проведення власних відкритих уроків, виступи на педагогічних радах, брати участь у	Протягом року Січень-лютий 2020р.	Набути нових теоретичних знань та практичного досвіду Впровадження нових методик розвитку творчого мислення в освітній процес молодших школярів Підвищення власного методичного рівня

	різноманітних конкурсах. Розробка та проведення відкритого уроку		
--	---	--	--

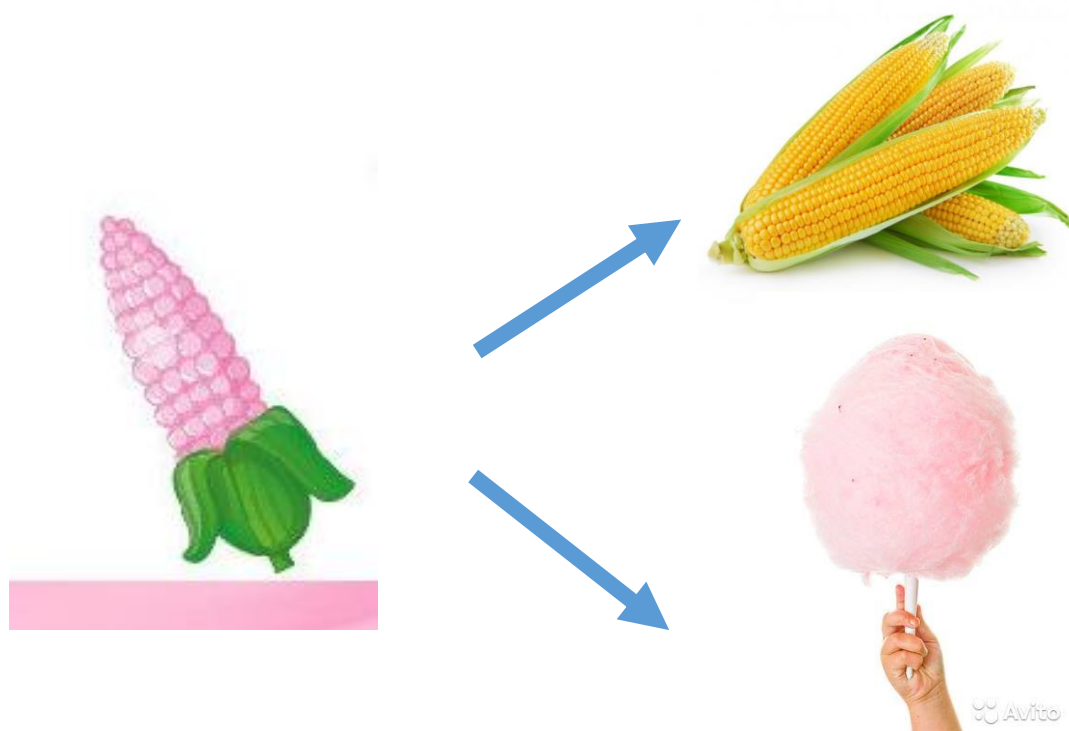
Підвищення професійного рівня вчителя

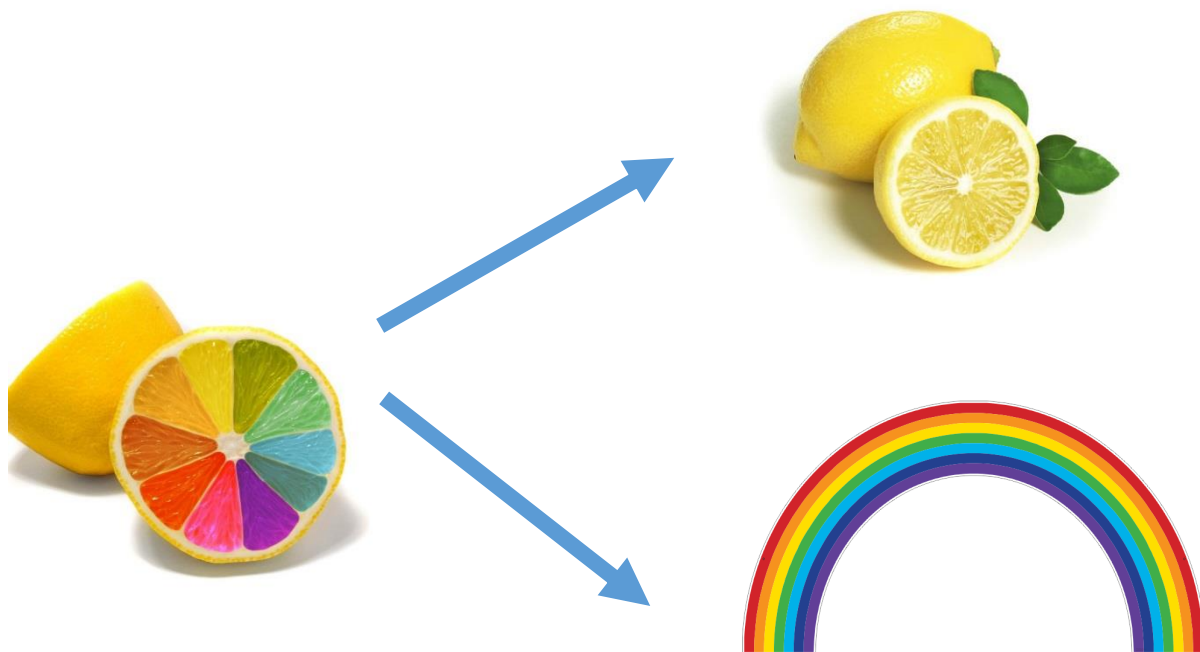
Зміст діяльності	Опрацьована література	Форма виконання	Термін виконання	Очікуваний результат
Відвідування уроків вчителів які вивчають розвиток творчого мислення молодших школярів	Плани-конспекти відвіданих уроків	Висновки, тези, ведення протоколу відкритого уроку	Протягом року	Удосконалення методичної підготовки до проведення уроків у початковій школі, з використанням методик розвитку творчого мислення.
Проходження чергової атестації педагогічних працівників	Наказ МОНУ № 1135 від 08.08.13 Про затвердження змін до Типового положення про атестацію педагогічних працівників	Оформлення атестаційних документів та матеріалів.	січень – березень 2020р.	Підвищення якості проведення занять. Підвищення фахового рівня.
Відвідування тренінгів професійного зростання		Тренінгове заняття	Березень 2020р.	Підвищення професійних навичок

«Фантастичні перевтілення»

Мета : розвиток творчого мислення, уяви та фантазії.

Дитині пропонуємо дитині дві перших картинки (два доданки). «Як ти гадаєш, що у нас вийде якщо ми з'єднаємо ці два предмети?»

«Що з'єднали?»

Геометричний світ»

Мета: розвиток творчого мислення, повторення назв геометричних фігур. Перед вами різні геометричні фігури, подумайте та запропонуйте малюнок який можна з них викласти.

